46ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 535 Կ. ՊՈԼԻՍ, ՈՒՐԱՆ. 25/7 ՓԵՏՐ. 1903 — ՇԱԲԱԹ — 9 ՋԻԼԳՈՏԷ 25 ԲԵԱՆՈՒՆԸ ԱՆՍԻ 13.8

JOURNAL ARMÉNIEN
MANZOUMÉI-EFKIAR
38, Grand' Rue de la S-Porte, 38
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ՕՏԼԻ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅԷՐԵԱՆ
ՈՐՈՒ Կ'ՈՒՂՂՈՒԻ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ
ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
38, Գլխաւոր Ակի մասնէոր, 38
Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չեն տրուիր։

Մանզումէի Էֆքիար

ՀԱՅԱԹԵՐԹ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنجه یوی وسیاسی غزته‌در
صاحب امتیازی : اوحانس فرید
اداره‌سی : پاب عالی جاده‌سنده نومره ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ցարեկան Վեցամսեայ
Պոլսոյ համար 30 ղ. 50 ղ.
Գաւառներու համար 108 » 60 »
Արտասահմանի համար 25 ֆր. 13 ֆր.
ՑԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 գրուշ։
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցմանց համար մանրամասն պայմաններ։

10 ՓԱՐԱ — "ՄԱՆԶՈՒՄԷ,, ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՑՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՕՐՈՒԱՆ ՄՏԱՆԳՈՒՄՆԵՐ

ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՎԱՍՏԱԿԸ

Անցած կիրակի բարեկամ ընտանիքի մը այցելեցի և առաջնորդուեցայ ան սրահը, ուր երկու զիրար հակցող ամուսիններ իրենց մեծ ու պզտիկ զաւակներով՝ բիւրեղեայ գեղակերտ ջահի մը չուրջ հաւաքուած՝ անոր այլ եւ այլ կողմերուն զննութիւնը կ'ընէին զուարթ ոգեւորութիւնով։

Տանտիրուհին հպարտութիւնով խառն հրճուանքով մը, Ջանը ցուցնելով,

—Միհրանիկիս անդրանիկ վաստակն է, բաւ։

Իրաւ է որ մէկ քանի օրի արժող ջան մը մեծ նշանակութիւն մը չուներ սա բարեկեցիկ ընտանիքին համար, օրկայն իրենց անդրանիկ զաւակին անդրանիկ վաստակը անբացատրելի ինդութիւն լեցուցած էր ան մէջ, ուր ամէն ոք կը գուրգուրար պատանի Միհրանիկի առաջին վաստակին վրայ։

Տեսարանին սրտագրաւ հանգամանքը չառ յուզեց զիս և անմիջապէս անդրադարձայ պատանկութեանս օրերուն, ուր ամբողջ մտածումս՝ մօրս անդրանիկ վաստակ մը նուիրել էր։ Եւ ա՛մ չէ ունեցած այս զգացումը, քանի որ խիստ բնական պարագաներու թիւն մ'է ան՝ ամէն զգայուն զաւակի համար։ Ծնողքի մը համար ապէ մեծ ինչ երջանկութիւն, ինչ քաղցր հաճոյք կարելի է երեւակայել, երբ տեսնայ որ այն փնի փնի պէպէքը որուն ինքը գոյութիւն տուաւ, որ դեռ մէկ քանի տարի առաջ իր ձեռքը կը նայէր, այսօր մարդկութեան տեսին վրայ կը կոխէ և օրը ու մօրը հանդէպ ունեցած պարտքը վճարել կ'ուզի։

Զաւակի մը վաստակը ո՛րչափ ալ անչնչաց ըլլայ, ո՛րչափ ալ անոր պէտք չունենայ ընտանիքը, խիստ թանկագին է ան՝ ծնողներուն աչքին։ Հայրը կամ մայրը ոտքը դնելիք կռուան մը կ'ունենայ այլ ևս, զաւակին վաստակը յոյս մը, կորով մը կը ներշնչէ, ան մատակարարութիւնը հոգացողը գէթ պզտիկ մխիթարութիւն մը կրնայ ունենալ որ, եթէ դժբախտութեան մը կամ ձախորդութեան մը հետեւանքով ինք ստիպուի գործը լքել, ուրան գիտէ հոգալ տան ապրուստը, աւելի կամ նուազ չափով։

Այս օրինաքեր արդիւնքը ստանալու համար օրկայն, կանուխէն պէտք է տերմանել տղուն սրտին մէջ առաքինութեան, պարտաճանաչութեան և պտուտուր կեանքի սկզբունքը, առանց անոր կարելի չէ արդիւնք սպասել, հիմակուան զաւակներէն, քանի որ անոնց ամենէն փոքրիկ հասակին մէջ իսկ՝ պակաս չեն դրամ շռայլելիք ու հաճոյք համտեսելիք առիթներ։

Ցաւուն յարուցած աղմուկէն ազատելու համար զայն փողոց ձգել, կամ իր քարտերուն ու հաճոյքին անձնատուր ըլլալով բնաւ չխորհիլ զաւակներուն վրայ, զանոնք սպաննել ըսել է բարոյապէս։ Անոնց հոգիներն ու սրտերը մեղրամոմի կը նմանին. ինչ կողապարի վրայ որ ձուլուին, անոր նմանութիւնը կ'առնեն։ Հայրը բնականաբար իր անձնական օրինակովը պիտի սորվեցնէ տղուն պարտականութիւն—և ինչպէս կ'ըսէ ժողովուրդը — տան նայելու սկզբունքը։ Իսկ մայրը մանաւանդ՝ որ միշտ չփումի մէջ է պզտիկներուն հետ, ամէն օր հրահանգիչ վէպերով ու իրական պատմութիւններով պէտք է դրոշմէ անոնց մտքին մէջ դուրեքն ներս բերելու սէրը։ Անդամ մը որ տղան սկսի միտք յոգնեցնել այս խնդիրով, չարունակ այն մտածումով առպորուի, վստահ եղէք փրկուած է ան և ապագայ տիպար հայր մը ըլլալէ հեռու չէ։

Գրուածքներու ոճին մէջ բերան փոխ մացնելու համար, այս առթիւ կը փորձուիմ անդրանիկ վաստակ մը պատմութիւնը ընել որ հնարաւոր հոս մը ունի։

Հարուստ անձնաւորութիւն մը կը մեռնի և ամուսինը չկրնալով ան ու ան յաջորդող ազգականներու ձեռքէն փրկել երկանը հարստութիւնը, հաղիւ հազ կը յաջողի միակ մանչ զաւակին առաջնակարգ կրթութիւն մը տալ օրուն առիթ ամբողջ նիւթական կարողութիւնը կը հատնի։

Պատանին դպրոցական փայլուն չբրլան մը ուարտելէ ետք, երբ տուն կուգայ, կը տեսնէ որ բոլոր փայլ ալիքներ մացած է հոն, ո՛չ իսկ օրուան ապրուստն բաւելու չափ գրամ։ Բնականաբար դպրոցէն մեկնած օրն իսկ չէր կրնար յաջող գործ մը գտնել ու գրամ շահիլ, ուստի երբ տան մէջ վեր վար խուզարկութիւններ կ'ընէ, ՝օրը ձուի որսալու յաջուկ պայմանակն ու կարթը ձեռք կ'անցնէ որով հանգուցեալը հոգոյի համար երբեմն որսի կ'ելլայ եղեր ծովուն երեսը։

Պատանին առանց մօրը բան մը իմացընելու անմիջապէս պայուսակը վիզին կ'անցնէ ու կը դիմէ ծովեզերք, ձկնորսներուն քով, որոնք չատ պարգևներ ստացած էին։ Անոնց օգնութեամբ նաւակ մը կը նստի և կարթը ծով կը նետէ. մէկ երկու ժամուան սպասումէ ետք կարթը կը ցնցուի եւ երբ վեր կը քաշէ զայն, կը տեսնէ որ սքանչելի գեղեցկութեամբ ձուկ մը բռնուած է։

Ձկնորսները անմիջապէս ձուկին գլուխը կը հաւաքուին և սքանչանքով կը դիտեն այս չգեղ կենդանին որուն նմանը բնաւ չէր տեսնուած իրենց ծովերուն մէջ։ Ձկնորսներէն մէկը որ մեծահարուստ յանձնորդներ ունէր, ոսկի մը գին կ'առաջարկէ ձուկին, վստահ ըլլալով որ սուղ գինով պիտի կրնայ ծախել զայն, ուրիշ մը մէկ ու կէս ոսկի, վերջապէս մինչեւ երկու ոսկի կ'առաջարկեն։ Սակայն տղան ամէնեւն ալ մէկ պատասխան մը կուտայ.

—Անդրանիկ վաստակն է աս, մօրս պիտի տանիմ։ Եւ ձեռքն առնելով ձուկը մօրը կը ներկայացնէ յաղթապանծ։ Հարստութենէ ինկած տանտիրուհին, ձուկին չքեղութենէն զրաւուած,

—Աս ի՛նչ աքսէլելի ձուկ է, զաւակս, կը հարցնէ, հայրդ ծո՞ ինչպիսի ձայկաւոր բաներ կը գտնէր, երբեք այսչափ թանկագին ձուկ մը չէր յաջողած տուն բերել։

—Այո՛, մայր, կ'ըսէ տղան, ես որսացի զայն, և թէեւ երկու ոսկի առաջարկեցին, սակայն որովհետեւ անդրանիկ վաստակս մօրս բերել կ'ուզէի...

Մայրը կ'ընդմիջէ զաւակն ու յուսահատական չեշտով մը,

—Աւա՜ղ, կը գոչէ, երկու ոսկի տուին ու դուն մերժեցի՞ր, չե՞ս գիտեր որ երկու ոսկիով գոնէ տանջահնդ օր կ'ապրէինք մենք, մինչդեռ այս ձուկը հազիւ երկու ժամ կրնանք ուտել. մ'ելք որ այնչափ տարի բարձր դպրոց յաճախեցիր, ուստի առիր և այսչափին խելք չես կրնար հացնել։

Պատանին ամբողջ չքմեղանքը արժէք չունենար խեղճ մօր աչքին, որ այս առաջին պարագային դատելով կը սկսի յուսահատիլ զաւակին ապագայէն։ Տղան ճարահատ՝ մօրմէն մաքուր թաշկինակ մը կը պահանջէ ու, ըսելն մէջ պլլելով ձուկը,

—Ես կիմա կը ծախեմ հոգ մ'ըներ, մայրիկ, կ'ըսէ ու դուրս կը նետուի։

Հօրը ծանօթներէն՝ անքաւ դրամի տէր մեծահարուստ անձնաւորութիւն մը կը ճանչնար, ուղղակի անոր կը դիմէ որ ամուսինին հետ նստած կը խօսակցէր. ձուկը կը պարզէ երկու ամուսիններու առջեւն. երկուքն ալ կը սքանչանան, հարուստը՝ ձուկին անօրինակ գեղեցկութենէն շլացած և նամանաւանդ անոր անսպիտ նմոյշ մը ըլլալուն համար, վճռանձնութեամբ հրամայն կ'ընէ որ հազար ոսկի տան տղուն իբր պարգև. քառորդէ մը դրամը կը յանձնուի պատանիին որ երտիտաբիտական ցոյցերով կը մեկնի։ Հարուստին կինը, ամէն կիներու նման ագահ, երեսը կը կախէ։

—Եթէ ձուկի մը համար հազար ոսկի վճարես, կ'ըսէ, սնանկութիւնը չուշանար և քիչ օրէն հաց մուրալու վիճակին կ'իյնանք։

Վերջապէս կինը այնչափ կը նախապաշարէ մարդը որ անոր գլխու ցաւէն ազատելու դիտումով,

—Եղաւ, տուի անդամ մը, ինչ կըրնամ ընել. կ'ըսէ, ուրիշ անդամ չեմ ըներ։

Տիկինը կը շարունակէ գժգոհանքը։ Եւ դեռ տղան տունէն չեռացած զայն ետ կանչել տալով,

—Այս ձուկը ո՞րձ է թէ էգ կը հարցնէ։

Ո՞րն ալ որ ըսէ, առարկութիւն մը ընելով ձուկը ետ տալու և ոսկիները առնելու խորամանկութեամբ։

—Որձ և էգ է տիկին կը պատասխանէ։

Ասոր վրայ չկրնար դիմանալ երիկը ու առանց կարեւորութիւն տալու կնոջը բողոքներուն՝ հազար ոսկի ևս կուտայ տղուն որ երկու հազարը գրպանած ժորը կը ներկայանայ ու կը յանձնէ անոր՝ անպզանի լոռոպէ. չմոռնալով նաև այն օրուան յիշատակը վառ պահելու համար իրենց տան դրան վրայ գեղակերտ գիրերով սա վերտառութիւնը գրել.

Մէրեթաթիպի ալիէտէ թէրպիէ օլան հիբի.
Պին ալթունը իւզէրինէ պին ալթուն տէ ալմագ տըր հիբի.

Բարձրագոյն վարժարաններու մէջ դասիարակուող մարդը՝ հազար ոսկիին վրայ հազար ոսկի եւս կրնայ առնել։

Երկու հազար ոսկին վճարող հարուստը օր մը պատահար կ'անցնի տան դրան առջեւէն, ուր գեղակերտ վերտառութիւնը կարդալով ներս կը մտնայ և պատանիէն կը խնդրէ որ իր հաշուոյն ալ հետեւեալ տողերը աւելցընէ անոր տակ.

Գարրընը սէօզիւնէ ուեան հիբի.
Պին ալթունը իւզէրինէ պին ալթուն տէ մէրմէի տիր հիբի։

Կնոջ խօսքին կարեւորութիւն տուող անձը, հազար ոսկիին վրայ հազար ոսկի եւս տալ կ'ուսիպտուի։

Ժամանակակից գրականութեան հետ խառը համեմատող այս պատմութիւնը առաջ բերելու քաջութիւնը ունեցանք զգացնելու համար ծնողներուն թէ, այս կարգի պատմութիւններ օ՛րչափ օգտակար կրնան ըլլալ աղոց ու օ՛րչափ խրատ ապահովութիւն կ'ընեն անոնց վրայ։

Ցանը վաստակ բերելու սկզբունքը մեծամասնութեամբ ընդունուած է բարեբախտաբար մեր պատուաւոր պատանիներէն ու երիտասարդներէն, սակայն անդին դասակարգ մ'ալ կայ որուն երեսը նայելու չի զլխանիր մարդ, այն անառակներն ակնարկել կ'ուզեմ, որոնք բնաւ գաղափար չունին ընտանիքին օգնելու պարտականութեանը վրայ և տունը հինգ փարա չտանելէ զատ, կը ջանան որ անկէ բան մը գրպանեն։

Այս մոլորած պատանիները սակայն ոչինչ պատասխանատու չեն իրենց մոլութեան, ո՛րչափ անոնց ծնողքն ու մեծերը, որ անհոգ կը գտնուին ու բնաւ չեն խորհիր ընտանեկան բարոյականի վրայ։

Պատուաւոր և ազնիւ պատանիներու քով անպակաս են նաեւ զգացումէ զուրկ ազաք, որոնք չգիտցուիր ի՞նչ միջոցներով ձեռք բերուած դրամներով գարեքրատուներ կը յաճախեն, դէլլաս կը խաղան, ազիկան նման արդուզարդի հետամուտ են, սուզնոց սիկառ կը ծխեն նողկանք ազդելով զիրենք տեսնողներուն։

Ապահովապէս յանդիմանութիւն, դիտողութիւն, խրատ չեն լսեր անոնք իրենց ծնողներէն, ո՛չ իսկ անոնք կը հետամտին թէ, ո՞ւրկէ կը գտնան սա ազաքը իրենց ծախսած դրամները։

Զորս բացէք ձեր աչքերն ու ականջները ծնողներ, զաւակ ծնիլ փոդոց ձգելը բաւական չէ, դաստիարակութիւն տալ պէտք է անոնց։ Պատանիի մը պատիւը օրիորդի մը պատիւն հաւասար սուրբ է, պէտք է անդուլ հսկողութիւն ընել անոր քայլերուն վրայ։ Հագիի ազնուութիւնը, մաքուր դաստիարակութիւնը մինակ դրամով չտացուիր, անոր ամէնէն ընտիրը անձնական օրինակով կը սրվեցուի տղոց։

Առաքինի, պատուաւոր, պարկեշտ կեանք վարեցէք, տիպար զաւակներ պիտի ունենաք, որոնց ամբողջ մտածումը ըլլայ ձեզ հացնել իրենց անդրանիկ վաստակը։

ՁԱՆԶԻՈՐ ԳԷՄՔԵՐ

ՀՄԱՅԵԱԿ ԲՀ. ԷՔՍԷՐՃԵԱՆ

[ԶՈՐՐՈՐԴ ԵՐԿՎԵՑԵԱԿԻՍ ԼՈՒՍԱՆԿԱՐ 1.Ը]

Գրական իր գործունէութեան չբրլանը հետագայ օղակաւորումին մէջ կը լենայ։ Շարեմ պիտի, համբերութի՛ւն։

Վարժապետ,
Բեմբասաց,
Հեղինակ,
Բանաստեղծ,
Օգտաւետագիր,
Թարգմանիչ,
Կենսագիր,
Հրատարակիչ,
Քանանայ.

Պատրիարքարանը՝ Նշանադրութեան Դիւանին քարտուղարը,

Ատենադպիր Դատաստ. Խորհուրդին,

Նախագահ Իւսկիւտարի Աղքատախնամին։

Այս բոլորին վրայ զատ զատ ակնարկ ձգել՝ աչքիս յոգնելը փոյթս չէ, գրի՛չս չի յոգներ։ Սկսինք։

Իբր վարժապետ կրնա՞ր աւելի արդիւնաւոր եղած ըլլալ ինքզինքը ծախել և միտքին պաշարը սաներուն հրամցնել գիտնար։ Նախկին սան ձեմարանի, գանկը ուսումով լիւրուած զգալուն պէս դասախօսել սկսած է, և «մ'ըներ-ըրէ, հանդարտ կեցիր»ի տաղակալի չղթան փոշեխեղդ մթնոլորտներու մէջ երկար տարեն քաշքշելէ զզուած՝ չուռնչը Իշնիմիտ առած է, նոյն պաշտօնը քիչ մըն ալ տատ տեղի դպրոցը կիրարկելու համար։ Զեմ գիտեր որի՞ հետ հոն գրական վէճի մը բռնուած՝ միտքին գրգռումը զրիչէն առած է, հրատարակութեան տալով «Մարա՞խ թէ Մարուխ» անունով տետրակ մը։ Բանաստեղծական սառուցիկ ակնարկ մըն է տարկա երկու չպիտու բառերու վրայ՝ զոր կարդացած ըլլալնիդ ապահովապէս զզուումի ցոլք մը պիտի նիշած ըլլար ձեր ուղեղին վրայ։ Հեղինակը ինքն իսկ խերով սեպած էր մէջը չի դնելու այն կապոցին՝ զոր ինծի խրկած էր, երբ վերջերս լուսանկարին հետ իր երկասիրութիւնները կ'ուզէի իրմէ։

Ուսուցչութեանը այդ օրերուն, չքսան կեանք մը բոլորած է, հոգին՝ քաշած զրկանքներէն դառնացած, ու դէմքը՝ յապաղած ամենկներուն մատուքովը փոթոթ ու տժգոյն, հաղուստին, կապուտաին հանդուստաց։

Օր մը Պէրպէրեան վարժարանը նշաւ մարեցինք զինքը։ Երբեմնի մեր «Միսիսիպն ս'ուսիցից ուր հոդ էր կաթեր՝ խելաւորնիս չի հասաւ։ Եղեց կ-ոգն էի ես։ Մերոցութեան մը մեր դասարանը մաս և ամպհանէն ծայր առաւ «Գարոնն ե՛ր»ով սկսուած լուրջ խրատական մը։ Գ'ուզէ՞ս որ ինքզինքը ծախելու և խոպոտ ձայնին մէջ յորդորակ, ծանրաբարո՛ փ չեշտը դնելու ճիգերը ջուրը իյնան յանկարծ՝ խելքի մտքէ չանցած միջադէպով մը։

—«Մեղուի բզզի՛ւնն անգամ պէտք «չէ որ լսելի ըլլայ ձեր աշխատաս «թեանց պտուն», նախադասութիւնը դեռ չուրթին վրայ, նայիս անոյշին ճանճ մը, ամառուան թուն, խոշոր, բայց խոշո՛ր ճանճ մը մսի ապակիին բաղնի և լպտուած աղեղի պէս աղմկալ սկսի այնչափ ուժգնայ, այնչափ աղմուկով որ «մեղուի բզզի՛ւնն անգամ» բացատրութիւնը ա՛լ կ'անչքանար անուրիին քով։ Նմանը չի լսուած քանքան մը փրցուցինք մենք։ Խո՛ւնկ կարեցաւ մարդը և փակեց բերանը, մինչ մարիները չարունակուելու վրայ էին կէս կէս կանգուն բաց մնալ պայթող լիակոկորդ քրքիչներէն։ Ան էր աս էր, մէյ մըն ալ մեր դասարանը ոտք չի կոխեց. այդ ճանճը բաղդէ՞ն էր մարդուն։

Պատանութեանս այս յիշատակը պատմած միջոցիս միաքս կուգայ «Շեր-

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջեր)

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»Ի ԹԵՐԹՕՆԷ

ՔԱՍԻՄ 50

ԿՆՋՈՏ ՀԱՆԳՈՅՑ ՄԸ

ՎԷՊ

Տեղական-ընտանեկան կեանքէ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

Գ.

Պոլիս այցելելու խնդիրը բաւական ծեծուեցաւ Շարամովի ընտանեկան չրջանակին մէջ. օրիորդին համամտութիւնը քաջալերեց՝ թէ՛ մօրեղբայրը և թէ՛ հայրը, որուն հրամանով ճամբորդութեան ճոխ պատրաստութիւն տեսնուեցաւ։ Հագուստներ, արդուղարդի առարկաներ, վերարկուներ, պայուսակներ, ամէնքն ալ գնուեցան ընտիր ու թանկագին տեսակէն, որոնք բաւական էին Մելինէի ընտանեկան ճոխութիւնը բացատրելու։ Ծոգենաւի մասին պէտք չուներին խօսելու, քանի որ Շարամովի նաւթերը փոխադրող չոգենաւները տեւական երթեւեկութեան մէջ էին Սեւ ծովուն վրայ, սակայն անոնք բեռի յատկացուած ըլլալով, այնչափ հանգստաւէտ ու վայելուչ չէին, ուստի հանքատէրը ուրիշ ընկերութեան մը չգեղ մէկ չոգենաւը վարձեց, որ Պաթումէն Պոլիս հաճոյալի ճամբորդութիւն մը ընել պիտի տար աղջկանը։

Բժիշկին գուշակութեանը համեմատ, այս պատրաստութիւնները, քաղցը յուզումները, շարժումներն ու Պոլսական ուղեւորութեան ծրագիրները, զգալի բարեփոխութիւն մացուցած էին հոգեկան վիճակին վրայ օրիորդին, որ մեռելական անգործութենէն կամաց կամաց դուրս ելլելով, ինքն ալ կ'զբաղէր, հրամաններ կուտար, կը շարժէր և ասոնց ամէնուն չնորհիւ մասամբ կը մոռնար վիշտն ու կ'ընդգրկէր կեանքը, ինչ որ անճառելի հաճոյք կը պատճառէր Սարգիսին։ Իսկ հայրը, հակառակ իր երբեմնի գրոյին, հիմայ առանց զաւակովը զբաղելու ժամ առալ անկէ օգէքն ազատելու փութկոտութեամբ, առալ վարեց պատրաստութիւններն ու վերջին օրը մէկ քանի ժամ նուիրելով Մելինէի, չառ մը խրատներ տուաւ անոր, միշտ յուսադրելով որ, ինք ալ գուցէ ժամուար ապագայի մէջ Պոլիս գայ միանայ իրեն։

Մեկնումի պատուն փափկասիրտ աղջիկը հոր ձեռքը համբուրելով խորհրդաւոր չեշտով մը,

—Մի մոռնա՞ր հա՛յր, որ ամբողջ խորհրդածութեանս առարկան դուն պիտի ըլլաս, ըսաւ, չարունակ քեզմով պիտի ապրիմ քանի որ մինակ դուն ես կեանքիս առարկան։

Մանրագլուխ աղջիկը չատ քիչ անդամ ասանկ թախանձագին յանձնարարութիւն կ'ընէր հորը, որ հակնելով թէ ինչ նուրբ ակնարկութիւն կար ասնոր մէջ իր վարել սկսած նոր կեանքին ու մանաւանդ ամուսնական ձեռնարկներուն նկատմամբ, սաստիկ յուզուեցաւ ու ցնդկելով,

—Քեղմէ՛ ուրիշ ո՛վ ունիմ աչխարհիս վրայ աղջիկս, պատասխանեց, ամբողջ կեանքս, յոյս, սէր դուն ես. և եթէ այսպէս առանձին կը զրկեմ քեզ. պատճառն այն է որ ճամբորդութիւնը անհրաժեշտ է առողջութեանդ համար, և մօրեղբայրդ որ կ'ընկերակցի քեզի, բնաւ զգալի պիտի չընէ պակասս, այնչափ վստահ եմ վրան։

—Նամակիդ պիտի սպասեմ ամէն շաբթու և այն օր երբ զրկեսիմ անկէ հիւանդութիւնս պիտի վերանորոգուի։

—Աւելորդ յանձնարարութիւն է Մելինէս, շաբթը չէ թէ մէկ, գուցէ չորս հինգ նամակ պիտի գրեմ։

Հրաժեշտի համբոյրները փոխանակուեցան, Սարգիս ու Մելինէ ուղղուեցան դէպի Պաթում՝ իսկ Շարամով իր յեղեղուկ բնաւորութեամբ ծայր ասիեան յուզուելով այս բաժանումէն

տուն վերադարձաւ ու աղջկանը սենեակը մանելով սկսաւ արտասուել մեծ ողբերով։

Տա մէջ տիրող տխրասարսուռ լռութիւնը, կնոջն ու աղջկանը բացակայութիւնը, մեռելական հանգամանք մը տուած էին այս ճոխ բնակարանին, ուր տեսս սրտանց մէկը չուներ Շարամով որ իր վրայ գուրգուրար։ Տարիներու, հոմանուհիներու կեանքը մօտէն չօշափած ըլլալով՝ գիտէր անոնց արտայայտած սիրոյն արժէքը, որոնց ամէնքն ալ դրամի չուրջ կը դառնային և չէին հաւատարիր ամէնէն չսիրուած, անարժէք կնոջ մը, քրոջ մը, զաւկի մը զգացումին հետ։

Այս ամէն ճշմարտութիւնները կը զգար այս վայրկենիս Շարամով և չէր կրնար զգլիք զգալ սրտարուխ արցունքներ թափելէ, ընտանիքին հանդէպ գործած զեղծումներուն համար։ Բայց երբեմ ատեն պիտի տեւէին այս զգացումները, կարելի չէր այդ մասին երաշխիք մը տալ, քանի որ հանքատէրը մէն հովէ տատանելու սովորութիւն ունէր և օրուան ամէն պատահարութիւններու տակ գոյն կը փոխէր։

Մենէ և Սարգիս երբ Պաթում հասան անմիջապէս փոխադրուեցան իրենց պատող չոգենաւը ուր յարգական ընդունելութիւն մը կ'սպասեր իրենց։ Փափկասիրտ աղջիկը որ ճամբուն ամբողջ տեւողութեամբ չէր կրցած յուզումն հանդարտեցնել ու լուռ հառնումով մը կը տառապէր, չոգենաւ մտնելուն պէս բոլորովին բարեփոխուեցաւ, ու զգալով որ այլ ևս ժամանակը հասած է իր անձին տէրը դառնալու, կենցաղագէտ օրիորդի մը կատարելութիւնով գրաւեց իրեն յատկացուած պատուոյ տեղը չոգենաւին գեղազարդ սրահին մէջ։

Առաջին նաւապետը այցելելով օրիորդին, խիստ յարգական ձեւերով սկսաւ տեսակցիլ անոր հետ ու բացատրութիւն տալ, ծովին, Պաթումի չէնքերուն ու չոգենաւին նկատմամբ և մէկ քանի ժամ ետք երկրորդը զրկելով հարցուց թէ, կ'ուզէ՞ որ ճամբայ տայ չոգենաւին։

Մելինէի ցոյց տուած հաւանութեան վրայ չոգենաւը սկսաւ խարխս քաշել և քառորդ մը վերջ արդէն ճամբայ ինկած էին։

Առաջին քայլէն իսկ ծովը նպաստաւոր ապաւորութիւն ըրաւ օրիորդին վրայ որ այս իրարմէ գերազանց նորութիւններէն հիացուրուելով սկսաւ բաւական զուարթութեամբ խօսակցիլ մօրեղբօրը հետ։ Ծովային ճամբորդութեան երկարատեւ ձանձրոյթը կարելի չէր փարատել սովորական խօսակցութիւններով, այս առթիւ նաւապետը անակնկալներ կը ստեղծէր չարունակ, կարելի եղածին չափ հաճելի ճանապարհ

դութիւն մը վայելել տալու համար օրիորդին։

Շոգենաւը ծովեզերեայ քաղաքներուն առջեւ հազիւ մէկ երկաբական ժամ կանգ առնելով, վերջապէս հասաւ Վոփորի բերանը. ուրկէ ներս մտնելով սկսաւ ծանր ծանր առաջանալ։

Նաւապետը չոգենաւին ընթացքը ծանրացնելով՝ հիմա օրիորդին քով եկած մանրամասն տեղեկութիւն կուտար անոր, Վոսփորի երկու ափերուն վրայ աքանչելի մեծափառութեամբ կառուցուած գիւղերուն նկատմամբ. և աղջիկը Պաքուի դժոխային մթնոլորտէն կ. Պոլսոյ դրախտանման վայելչութեան մէջ փոխադրուած՝ կը հիանար, կը սքանչանար անոնց ամէնուն վրայ։

—Կ'աղաչեմ, պարոն նաւապետ, ըսաւ, հաճեցէք աւելի եւս ծանրացնել չոգենաւին ընթացքը, որպէս զի առիթ ունենամ լիուլի վայելելու այս բնական տեսարաններուն ամէնքն ալ։

—Եթէ այս գիւղերը հաճելի կը թուին, օրիորդը կրնայ անոնց ամէնուն մէջ կարգով բնակիլ, քանի որ չքեղ հիւրանոցներ կան ամէն գիւղի մէջ։

—Ո՜հ, ատիկայ մեծ հաճոյք պիտի պատճառէ ինձ, մօրեղբայր, բաւ Մելինէ Սարգիսին դառնալով, քաջայոյս եմ որ վաղն իսկ բնակարան մը պիտի վարձէք ինձ այս սքանչելի գիւղերուն մէջ։

(Շարունակելի)

ԱՐՏԱՔԻՆ

ՌՈՒՍԻԱ ԵՒ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆ

(ՄԱՔՍԱՔԻՆ ԴԱՇՆԱԳԻՐԸ)

Վերջին հոկտեմբեր 27ին, Ռուսիոյ և Պարսկաստանի միջև վաւերացուած մաքսային դաշնագիրը, կը պարունակէ հետեւեալ յօդուածները։

Ա. — Պարսկաստան ներածուած ռուսական ապրանքները ու արտադրութիւնները և Պարսկաստանէն արտածուածները կասպից ծովէն և սահմանագլուխներէն, և Պարսկաստանէն Ռուսիա ներածուած պարսկական արտադրութիւնները, այսուհետեւ պիտի ենթարկուին ներկայ դաշնագրին համեմատ որոշուած տակագինի մը։

Բ.— Ռուսիայէն արտածուած ապրանքները պիտի հնարաւորին մէկ անգամ մը միայն, Պարսկաստանի մէջ մտած տաւեղին։ մաքսային տակի մը և վերջը չի պիտի ենթարկուին երկրորդ տակի մը կամ տուրքի մը, իբաց առեալ 5րդ յօդուածին մէջ ցոյց արուած ապրանքները։ Պարսկական արտադրութիւնները, պիտի ենթարկուին, Ռուսիա մտած տաւեղին մաքսային միակ տակերու և ոչ թէ ուրիշ տուրքի մը, իբաց առեալ դաշնագիրին 3րդ և 5րդ յօդուածներուն մէջ ցոյց տրուած ապրանքները։ Պարսկական բոլոր ապրանքներն ու արտադրութիւններն որոնք տակագինին մէջ չեն յիշուած, պիտի ենթարկուին մաքսային տակերու, ամէնէն աւելի նպաստաւորեալ երկիրին մէջ գործածուած տակագինին համեմատ, իբաց առեալ այն տակագինեն որ սահմանուած է և կամ սահմանուելիք Զինաստանէն կամ ուրիշ ասիական երկիրներէ եկած ապրանքներուն արտածման համար։

Գ.— Մինչեւ ցարդ, ներածուած ապրանքներու համար Պարսկաստանի մէջ ընդունուած հարիւրին 6 մաքսին տակը ջնջուած է։

Ռուսական և պարսկական ապրանքները կրնան անկախապէս մէկ երկիրէն միւսը արտածուիլ եղած կամ ըլլալիք նուազեցումներու տակագինին համեմատ։

Դ.—Պարսկական կառավարութիւնը կը զրաղի վերցնել ճամբաներու տուրքերը և ջնջել միւս հարկերը, իբաց առեալ մասնաւոր ճամբաներու համար որոշուած տուրքերը։

Ե.—Պարսկաստանի մէջ մաքսային տակերը կանխաւ գանձելու համար զանազան վարձու տալու դրութիւնը ջնջուի պիտի և անոնց տեղ պետական մաքսատուններ պիտի հաստատուին սահմանագլուխին մէջ։ Պարսկական կառավարութիւնը միջոցներ ձեռք պիտի առնէ մաքսերուն մէջ ապրանքներու ապահովութեան համար։ Ասկէ զատ, կը զրաղի մթերանոցներ հաստատել քանի մը մաքսատուններու մէջ։

Մանրամասնութիւնները պիտի բացայայտուին ընդհանուր կանոնագիրի մը մէջ՝ այս դաշնագրին գործադրութեան դրուելէն առաջ։ Պարսկական նիւթերը, պիտի ենթարկուին, առեւրական փոխանակութեան մէջ, ռուսական արդի օրէնքներուն, և կամ հրովարտակուելու ամէնէն աւելի նըպաստաւորեալ ազգին վարչութեան տակ։

ԷՏՈՒԱՐՏ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆԸ

Լօնտոնէն կը գրեն թէ, փետրուար 2ին օրը քաղաքին մէջ կէսօրէն վերջ աղմուկ մը ելաւ թէ թագաւորը հիւանդ էր։

Ուինտսորէն եկած հեռագիրներ, ուր կը գանուի հիմա արքայական ընտանիքը, կաւելցնէին սակայն թէ հիւանդութիւնը ծանր հանգամանք մը չունէր։

Թագաւորը և թագուհին պիտի մեկնէին Ուինտսորէն ժամը մէկը երեսուն անցած, մասնաւոր կառախումբով, Զէթսուրթ երթալու համար — Լօնտոնէն վաթսուն մղոն անդին հաստատուած Տվոնշիրի դուքսին դղեակը— հոն քանի մը օր մնալու մտադրութեամբ։ Թերթերուն մէջ այս համբաւութեան մասին շատ խօսուած էր։

Վեհապետներէն զատ, Միացեալ Թագաւորութեան ամէնէն նշանաւոր անձնաւորութիւնները պիտի մնային Զէթսուրթի մէջ, որոնց մէջ պիտի ըլլային նաև Մ. Պալֆուր, Լորտ Ռոզպերի, Ռուսիոյ դեսպանը, Բորթուկալի նախարարը, Կէյի կոմսն ու կոմսուհին, Մանչէսթրի դքսուհին։ Ֆրանսերէն լեզուաւ երկու ներկայացումներ պիտի տրուէին չորեքշաբթի իրիկուն, հրաւիրեալներուն կողմէ։

Լրագիրներուն մէջ այս ընդունելութեան մասին շատ խօսուած ըլլալն համար էր որ անոր յետաձգումը այնքան աղմուկ հանեց։

Փետրուար 2ի առաւուն, ժամը տասնը մէկին, թագաւորը, թագուհին, Կալլէսի իշխանը և այս վերջնոյն որդին մեկնեցան պալատէն, Ուինտսորի պարտէզէն անցան, և իջան Տազէթ հոն անկելու համար քանի մը ծառեր ճամբու մը վրայ որ պիտի կոչուէր «Ավենիւ Էտուարտ Հրդ»։

Թագաւորը շատ զուարթ էր և շատ կը զբօսնուր իր թոռը տեսնելով, որ ուզած էր անկել իր ծառը։

Պալատ վերադառնալով, թագաւորը քիչ մը անհանգիստ զգաց ինքզինքը։ Տօքթ. Լաքինկ հաստատեց թէ Նորին Վեհափառութիւնը հարբուխ եղած էր և անոր պատուիրեց առժամաբար յետաձգել իր Զէթսուրթի մեկնումը, և թէ հետեւեալ օրը մինակ պիտի որոշէր թէ թագաւորը պիտի կրնար երկաթուղիով քանի մը ժամուան ճամբորդութիւն ընել։

Ժամ մը վերջ թագաւորը հրամայեց որ մասնաւոր կառախումբը, որ Ուինտսորի կայարանը կը գտնուէր, չապատ իրեն և թագուհին ալ հեռագրեց իսկոյն Տըվոնշիրի դքսուհին թէ թագաւորը և ինք հաւանականաբար հետեւեալ օրը պիտի կրնայն հասնիլ հոն։

Կալլէսի իշխանը և իշխանուհին Ուինտսորի պալատը թողուցին կէս օրէն վերջ Սանարինկէմի պալատը երթալու համար և իշխանն ալ յայտարարեց երթալու առեն թէ թագաւորը հետեւեալ օրը պիտի կրնար վերադառնալ իր առողջութիւնը։

Նոյն օրը կէս օրէն ետք, պալատէն հասան աւելի ապահով լուրեր։ Սակայն, իրիկուան դէմ, կը տեսնուէր որ պալատ կը զրկուէին բեռնափոքեր, որոնք կը պարունակէին թագաւորին և թագուհին պէտքերը։

Գիշ մը ուշ, Ուինտսորէն հեռագիր մը եկաւ որ արքայական կառախումբը հրաման ստացած է նորէն հետեւեալ օրուան մեկնումին համար, բայց այս լուրը չէ հաստատուած։

Աւելորդ չէ ըսել թէ թագաւորին անհանգստութեան միակ լուրը արդէն շատ յուզում պատճառեց։

Ելեմտական վիճակը սակայն ազդեցութիւն չկրեց թագաւորին անհանգստութեան լուրէն։

«Թայմզ» կ'ըսէ թէ, Կալլէսի իշխանը և իշխանուհին չպիտի մեկնէին Ուինտսորի պալատէն Սանարինկէմ երթալու համար, եթէ արքայական անհանգստութիւնը տեղի տար յուզումի։ «Թայմզ» հաւատարպէս կարծիք կը յայտնէ որ թագուհւոյն կառքով կէս օրէն վերջ պատրաստ ընելն ալ նշան մըն է թագաւորին այնքան անհանգիստ չըլլալուն։

ՎԷՆԷՏՈՒԷԼԱՅԻ ՄԷՋ

Քարաքաէն կը գրեն թէ, Քիւռասսէն եկող հոլանտական «Ռիւյթէր» մարտանաւը, փետրուար 2ի առաւուն Լակուայրա հասած է, ուր ձգած է թթխաառը և ուրկից քանի մը ժամ վերջ վերադարձած է։

Լակուայրայի Մանշուրիատոնիոյ հիւպատոսը տեղեկացուցած է քաղաքապետին թէ անգլիական «Թրիպիզ» մարտանաւը կ'երթայ Բուէրթօ-Քապէլլօյի ներքին նաւահանգիստին մէջ մտնելու, մաքրուելու համար։ Հիւպատոսը խնդրած է պաշտօնատարէն իմացընել Բուէրթօ-Քապէլլօյի ժողովուրդին որպէսզի չը վրդովի մարտանաւին մտնելէն։

Քարաքասի մէջ, կառավարութիւնը երկու տարիէ ի վեր Մարաքաիպօ բանտարկուած, ազգայնական Սամուէլ Աքսթա զօրավարին արտաքսութիւն տուած է արձակուելու։

Բուէրթօ-Քապէլլօէն կ'իմացնեն թէ քաղաքական կառավարիչը արգիլած է ամէն ժողովրդական արտայայտութիւն որ կ'ըլլայ պաշարումին յետաձգումին առթիւ, եւ հրամայած է բնակիչներուն որպէս զի կատարեալ հանգարտութեամբ և կատարեալ խոհեմութեամբ ընթանան։

Քարաքասի մէջ խաղաղութիւնը կը տիրէ։

ԲԱՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մ. ՊՕՈՒԻՆԻ ՄԷԿ ՆՈՐ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆԸ

Ուաշինկթընէն կը գրեն թէ Մ. Պոուին դաշնակից սէրութեանց ներկայացուցիչներուն իմացուցած է որ մաքսային հասոյթներու որոշեալ հարկը ոմիսէ մը պիտի չնորհուի իրենց, այն պայմանաւ որ այս որոշեալ ժամանակը անցնելէ ետք, բաժնել պատրաստուին Վենէցուէլայի պահանջատէր ուրիշ ազգերու հետ և տրամադրութիւն ցոյց տան, բաց աստի, անմիջապէս վերցնելու պաշարումը։

Մ. Պոուին տակաւին ոչ է պատասխան մը ստացած։

Ուրիշ աղբիւրէ մը, կ'իմացուի թէ դաշնակից պետութիւնները թերեւս մտադիր ըլլային չվաւերացնելու իրենց պահանջումները և գոհանալու առանձնաշնորհեալ դաշնագիրով մը վեց ամսի կամ տարի մը չափ։ Բայց, ներկայիս մէջ, ոչինչ ենթադրել կուտայ թէ անոնք գոհ կ'ըլլան առանձնաշնորհեալ դաշնագիրով մը միմիայն մէկ ամսուան մը համար։

Իրաց վիճակը, սակայն, նորէն փոխուեցաւ Քասթրոյ նախագահէն եկած հեռագրէ մը, որուն մէջ նախագահը փափաք կը յայտնէ տեսնել բոլոր պահանջատէրները, միեւնոյն կերպով բանակցուած։ Մ. Պոուին պիտի հաղորդէ անյապաղ այս պատգամագիրը դաշնակից պետութիւններուն։

Ֆրանսայի նոր դեսպանը Մ. Ժիւսերան փետրուար 2ին օրը, այցելեցաւ Թիւն առած է Մ. Հէյին։

Հակառաջարկ

Դարձեալ Ուաշինկթընէն կը գրեն թէ բանակցութիւն մը տեղի ունեցած է Մ. Պոուինի բնակարանին մէջ, Դաշնակից պետութիւններուն ներկայացուցիչները իրենց կառավարութիւններուն պատասխանը հաղորդեցին Մ. Պոուինի վերջին առաջարկութեան։ Այս պատասխանին իմաստը չի հրապարակուեցաւ, բայց կը գիտցուի թէ այդ պատասխանը կը պարունակէ նոր հակառաջարկութիւն մը որ կը կայանայ առանձնաշնորհեալ դաշնագրի մը համար պետութիւններուն առաջին պահանջումին յատուկ հաստատագրի մը մէջ։

Լոնտոնի մէջ

Լոնտոնի թերթերը Ռիւթերի գործակալութեան հետեւեալ յայտարարութիւնը կը հրապարակեն։

«Կ'իմանանք որ ոչ մէկ փոփոխութիւն տեղի ունեցած է Վենէցուէլեան խնդիրներուն վիճակին մէջ։ Երեք պետութիւնները զեկուցանելով դաշնագրին հաւաստարութեան մասին եղած առաջարկութեան իրենց մերժումը, կը սպասեն Վենէցուէլայի պատասխանին։

Այս պատասխանը տակաւին չէ հասած։

Գալով Մ. Պոուինի հակառաջարկին, որուն մասին Ուաշինկթընի մէջ կը խօսուի, տարկ ալ տակաւին իրենց հասած չէ։

Մեւնոյն ատեն, կ'սպասուի թէ այն պարագային մէջ երբ Վենէցուէլան պնդէ իր ընթացքը այն յայտով որ նպաստաւոր դժուարութիւններէ, բանակցութիւնները բնականաբար պիտի երկարին և պաշարումն ալ էլ պիտի վերանայ մինչեւ որ բաւարար համաձայնութիւն մը չը գոյանայ։ Դաշնակից երեք պետութիւնները այս խնդրին մէջ միացած են և յոյս կայ թէ այս պայմաններուն մէջ Վենէցուէլան նպաստաւոր պիտի դտէ ճնշապարելու որոշեալ վճռումը։

ԳԵՐՄԱՆԻԱ ԵՒ ԼԻՍԱԾԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ

Մ. Նահանգաց արտաքին գործոց նախարար Մ. Հէյ նախագահ Բուզվելդի ներկայացուց գերման նորընտիր դեսպան պատուն Շերէքֆան Շդէրնպուրկը։ Գերման դեսպանը ուզեց որ դեսպանական գործառնութեանց սկսիլ առաջ իբրեւ մասնաւոր պատուիրակ իր յանձնարարագիրները ներկայացնէ։ ուստի բերանացի կերպով զանազան յայտարարութիւններ տեղի ունեցան։ գերման դեսպանը բանականացուցանելով միայն Վիլհելմ կայսեր բարեկամական զգացումները, և իբրեւ դեսպան Ամերիկա զրկուելուն համար իր անձնական գոհունակութիւնը։ Մ. Բուզվելդ շնորհաւորեց զինքը և այս յայտնեց որ պիտի յուսայի իր պաշտօնին մէջ ներկայ խնդիրներուն լուծան աշխատելով։ Ուրիշ խնդրոյ վրայէն խօսուեցաւ։ Շերէք ֆօն Շդէրնպուրկ մէկ քանի վայրկեան միայն մնաց։ խագահին մօտ և յետոյ այցելեց Վենէցուէլայի լիազօր պատուիրակ Մ. Պոուինի։

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ՀԱՊԷՇԻՍՏԱՆ

Մեծանիւթ կայսեր ներկայ չկրնալ զանուելուն ձիպուգիի հանդէսներուն այդ պատճառաւ ֆրանսական կառավարութիւնը լուր ղրկեց Թուլօն որ երկու արտանաւերը ճամբայ չելլեն։ Ֆրանսայի չատ յուսախաբ եղան հապէշ ցեղապետին այս յանկարծական որոշման համար։ Ֆրանսական թերթերը մինչեւ եմ այնպէս կը կարծէին թէ, Հապէշստանի կայսրը մասնաւոր համակրանք մը ունի հանդէպ Ֆրանսայի, այց հիմա «Մաթէն» կ'ըսէ թէ «այս հապէշ ցեղապետը ամէնէն աւելի գործի արդ և վաճառական է։ Անգլիացիք դեռ խոստացան որ երկաթուղի մը կը շինեն իրեն, իր Տէրութեան միւս կողմը։ այս և ֆրանսական առաջարկին ոչեւ քիչ մը վարանեցաւ և նայեցաւ թ ո՛ր կողմն աւելի շահաւոր է։ Մենելիք առուցց չան ունենալու բնաւ բան մը չըներ։ Ահա լաւ դաս մը ֆրանսացիներու, որք կը կարծեն թէ ուրիշները կը համակրին իրենց միմիայն համակրած ըլլալու համար, և ա՛յ թէ ուրիշ բանի։»

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

Վիեննա, 5 Փետր.— Ֆրէմտենպլաթ կ'ըսէ թէ ազգային պաշտպանութեան նախարար կոմս Վէլզերսհայմպ բանակին յանձնաժողովին առջեւ յայտարարեց թէ պէտք չէ հաւատալ ընծայել բանակը զէնքի կոչելու վերաբերեալ զրոյցներուն։ ըստ որում այդպիսի անօրինութեան մը համար ոչ և է շարժառիթ չկայ։

Բաարիզ.— Մերակոյոր այսօր վերսկսաւ զինուորական օրէնքին վիճաբանութիւնը։ Ընդունեց այն յօդուածը, որ կը արտադրէ թէ բաղմաբուեստներն, անտառապահներն և այլ մեծ վարժարաններու ուսանողները պարտական ըլլան, դպրոց մտնելէ առաջ, 3 ամիս ծառայել զօրագունդերուն մէջ, և մէկ տարի ալ վարժարանէն ելնելէն վերջ, նոյն պայմաններով։ Մերակոյոր ապա յայտարարեց թագուոց զինուորական երկամեայ ծառայութեան վերաբերեալ յօդուածներուն քննութիւնը։

— Այսօր Երեսփ. ժողովին մէջ հանրային կրթութեան ելմտացոյցին վիճաբանութեան պահուն, ազգայնական երեսփոխան ուսուցչապետ Մ. Սիվդօն, չատ խստութեամբ յարձակեցաւ դաստիարակներուն վրայ և ընդարձակեցաւ դպրոցական գործակալներուն վրայ։ Ամենայն դէպքերուն մէջ, ինչպէս որ կատարեալ դատարակներուն վրայ, ըսելով որ կառավարութիւնը իրրեւ քաղաքական գործակալ կը գործածէ զանոնք։ Մ. Բուլպա առաջարկութիւն մը ներկայացուց, գովաբանելով պարկեշտ դաստիարակները որոնց անձնուիրութիւնը անարգուած ելի է։ Հանրային կրթութեան նախարար Մ. Շոմիէ բաւական բողոքեց Մ. Սիվդօնի դէմ, և ոյժ տուաւ Մ. Բուլպայի առաջարկին, որ ի վերջոյ, մէկի դէմ 500 քուէով ընդունուեցաւ։ Կրթական նախարդ նախարար Մ. Լէկ ևս պաշտպանեց դաստիարակները։ Վերջը կրթական ելմտացոյցը քուէարկուեցաւ։ Խորհրդարանը իր երախտագիտութիւնը յայտնեց դաստիարակներուն, Ֆրանսայի Հանրապետութեան հանդէպ իրենց անձնուիրութեան համար։

Վիեննա. — Աւստրաեւիտալական առեւտրական դաշնագրին կնքումն որոշ է, բայց վաւերացման թուականը յայտնի չէ դեռ։

—Ռայխսդակը սկսաւ իր ներքին կանոնագրին բարեփոխմանց վիճաբանութեան, խափանարար ընթացքներու առաջքը առնելու համար։ Կը կարծուի թէ ոչ մէկ կարեւոր փոփոխում կարելի պիտի ըլլայ քուէարկել։

Պելգրատ.— Զենտաս նախարարները փութով կ'աշխատին անկախ մաքսային տակացոյցներու հաստատման գործին, Աւստրաեւնգարիոյ և Գերմանիոյ մաքսապաշտպան դրութեան դիմադրելու համար։

—Սերպ արքայական ամէնին ճամբորդութիւնը Քրուչէտոյ, Միլան թագաւորին գերեզմանին այցելելու համար, շատ կը զբաղեցնէ հանրային կարծիքը։

ԱՇԽԱՐՀԱԲԱՐ ՆԱՐԵԿ

Թարգմանեց ՔԱՆԹԻՄ

Յատկապէս «Մանզու�»ի համար

ԿԱՐԴԱՆԱԼ ՍԷՐՈՒԹԻՆ ՍԷՐԵՍԸ

ԽՆԱՄՈՎ ՊԱՀԵՑԷՔ ԹԻՒԵՐԸ

105—120

ԲԱՐԻԶԻ ՊՕՐՍԱՆ

BOURSE DE PARIS

6 Փետրուար 1903

Տրանս.	3% (3% Français)	100 07
Ռէժի	(Tab. Turcs)	384 50
Գոնսոլիտ.	(R. Turque D.)	30 75
Երկաթուղի	(Lots Turcs)	130 50
Պանգ. Օթթ.	(Banque Ott.)	608 —
Գրանսվալ	(Transvaal)	144 50

ՄԱՍՆԱՒՈՐ ԴԱՍ

Ֆրանսերէն «Վաճառականական նամակներ»ի, դիւրուսոյց մեթոտով և գոհացուցիչ պայմաններով։

Դիմել Պապ Ալի ճատէսի, թիւ 38, «Վաթան» գրատունը։

ՍԷԼԱՄԼԸԳ ՐԷՍՄԸ ԱԼԻՍԻ

Տիւնքի ճիւմա կիւնիւ Սէլամլըգ ըէսմը ալիսիտէն սօնրա չայան պույրուլան միւսատէի Սէնիյէի հազրէթը Բատիշահի իւզէրինէ Իրան սէֆիրը քէպիրի իրքիա իւա տէվլէթ ճէնապը էշրէֆ բրէնս Միրզա Ռիզա խան հազրէթլէրի՝ սուրէթը զայրը ըէսմիյէտ հուզուրը Շէվքէթմէվֆուրը հազրէթը Թաճարիտ չէրէֆը միւսուլէ նարլ օլարագ, չէհամէթլու Իրան Շահը հազրէթլէրինէ էնիյէթլէրի օլուզ, ճանիպը Հիճազ մէֆիսէրէթ Թրազա լիէճլիլ ազիմէ Տէրսաաատէթ կէլմիշ օլան Ֆազիլէթլու Ագա Միրզա Զիյն իլ Ապէտին հազրէթլէրիյէ մախտուսը Ագա Սոհա Ճէվատ հազրէթլէրինի՝ Զաթը Շէվքէթսիմաթը հազրէթը Խիլաֆէթ. բէնահիյէ Թագտիմ էլէմիշ տիր։

* * *

Էէ իւլ համտ Իսկէնտէրիյէտ գէլէրա իլէթինտէն 17 կիւնտէն պէրու միւսապ վէ վէֆիյաթ օլմայուպ, ահվալը սըհհիյէի ուժումիյէնին պիր հալը խոշնուտատ տէվամ թիմէքտէ օլուռը անլաշլտրըլըպա պինտէն, Իսկէնտէրիյէ վարիտինի հագգընտա մէվզուն 5 կիւն գարանթինանը թաթիրաթ վէ թէպխիրաթ քէմաքտան մէվզգի մուայէնէի թէնֆուզիյէտ տէվամ օլուռնամա իւզրէ 24 սաաթա թէնզիլ վէ էլեէվմ գարանթինա ալթընտա պուլընան սէֆինէնին տախի պու թաատիլէն իսթիֆատէ էյլէմէմ վէ Իսկէնտէրիյէ թարիգիյէ ճանիպը ալիի Հիճազ կիսէճէք հիճճաճը քիրմաքի քէլէվվէլ 5 կիւն քարանթինայա թագի թուութուլտուգտան սօնրա, Հիճազ իսքէլէյէրինէ գապուլը խուսուսլարընա՝ Մէքիռը ուսուրը Սըհհիյէճէ գարար վերիլէրէք, մուգթէզիմ-թընը իֆա գելընտրը իլան օլունուր։

* * *

Համիտիէ Հիճազ թիմուր եոլը գոմիսիոնը Ալիսինէն։

Համիտիէ Հիճազ թիմուր եոլը մէնֆաաթընա մախտուս օլան իճար վէ իսթիճար մուգավէլէնամէլէրինի թիւրքճէ վէ ֆրանսըզճա իպարէի հավի օլանլարը տախի թագ թիտիրիլիպ պէհէրի պիր զրուշ վէ եիւզ ատէլիք բաքէթլէրի մէճիտի եիրմիսէն օգսան իւչ զրուշ ֆիսթիլա Զրբաա Պանգասը իտարէի մերքէզիէնսինտէ վէ գօնիրթ վարգասը ֆիրուխթ իտէն տիւքանլարտա սաթըլմագտա օլուռը իլան օլունուր։

ՆԵՐՔԻՆ

ՊԱՂՏԱՏԻ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻՆ առաջին մասը, Գոնեա-Էրէյլի գիծը, պիտի սկսի չինուիլ, ինչպէս գրած էինք։ Այս չինութեան առթիւ խորհրդածութիւններ կատարելու համար Հանրօգուտ չինութեանց նախարար Զէնիի փաշայի նախագահութեամբ և խորհրդական Նէճիպ Մէլհամէ օղնական՝ Ճէմալ պէյերէն ինչպէս նաեւ Անատոլուի երկաթուղիի վարչ. խորհուրդին նախագահ Մ. Զանտերէ և Տնօրէն Մ. Հիւսկենէ կազմուած յանձնաժողովը առջի օր իր առաջին նիստը գումարեց Հանրօգուտ չինութեանց պաշտօնարանին մէջ։

ԿԱՑՍ. ՇՆՈՐՀ. — Պուլկար առաքելներու հետ տեղի ունեցած ընդհանրութիւններու միջոցին վիրաւորուած օսմ. զինուորներէն Եըլտըզի հիւանդանոցին մէջ գտնուողներուն 27ը բոլորովին ապաքինած ըլլալով, Վեհ. Սուլթանը բարեհաճեցաւ դրամական պարգեւներ և ե. կարգի Մէճիտիէ պատուանշան շնորհել, որոնք առջի օր բաշխուեցան անոնց։

Համիտիէ մանկանց հիւանդանոցին մէջ գտնուած ուրիշ 7 զինուորներալ Եըլտըզի հիւանդանոցը փոխադրուեցան։ Տակաւին 15 հոգի կը մնան դրամման վիճակի մէջ։

ԱՐՏԱՔԻՆ Գործոց նախարարութեան նորընտիր խորհրդական և Լիբանանի նախարդ կառավարիչ Նաում փաշա, առջի օր Կայս. Պալատ երթալով իր հաւատարմական և երախտագիտական զգացումները մատոյց յատա Կայս. Գահոյին և արժանացաւ Կայս. մեծարանքներու։

Նաում փաշա յետոյ Բ. Դուռ երթալով, այցելեց Բարձր. Մեծ-Եպարքոսին, Արտաքին Գործոց Նախարարին և Պետական Խորհուրդի Նախագահին և իր պաշտօնատեղին երթալով գործի ձեռնարկեց։ Օտար դեսպանատուններու Ա. Թարգմանները և Բ. Դրան ուազ պաշտօնատարները շնորհաւորեցին Նաում փաշան։

ԹՈՒՐՔԻԱ ԵՒ ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ.—Պոլսէ կը հեռագրեն «Բէյնէր Լոյսի» թէ, Պուլկարիոյ Օսմ. Քոմիսէր Ալի Ֆէրուխ պէյ, Պոլիս գալէ առաջ տեսակցութիւն մը ունեցած է Ֆերտինանտ իշխանին հետ, ուր Պուլկարիոյ իշխանը նեղրած է Ալի Ֆէրուխ պէյէ, Վեհ. Սուլթանին յայտնել թէ, Պուլկարիոյ իշխանը եւ իշխանապետութիւնը երբեք պիտի չխնայեն Գերիչխան Տէրութեան հանդէպ իրենց հաւատարիմ և ուղիղ էնթացքէն։

ԱՐԲՈՒՆԻ նաւարանին մէջ, Անատոլու նաւարանին գործաւորներուն ձեռքով, օսմ. 8 զրանաւորներուն նորոգութեան վրայ հսկելու համար, յանձնաժողով մը պիտի կազմուի։

ՀՈԼԱՆԴԱԿԱՆ դեսպանատան Ա. Թարգման Կարապետեան էֆ. որ Իզմիր զացած էր արձակուրդով, Պոլիս եկաւ։

ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ կը գրեն թէ, Եգիպտ. Պանքան 1902ին 100ին 6 չահաբաժին պիտի տայ և 18,000 եգպտ. ոսկի պիտի աւելցուի պահեստի գումարին վրայ։

ԻԶՄԻՐԻ վաճառականներէն և տեղին Իտարէի ժողովին անդամներէն Սպարթեան Թագւոր էֆ. իր 180 կանգուն մէկ գետինը, Կրէտեցի կարօտ գաղթականներուն նուիրած է։

ՄԻՍԻՆ ԽՆԴԻՐԸ. — Պետական Խորհուրդը նկատի առնելով Պոլսոյ մէջ միսի սուղնալուն խնդիրը, Հետեւեալ որոշումները առաւ։

1. Անատուներու պաշտօնեաները Ուզուն-Չայիր հասնող ոչխարներէն մասնաւոր տուրք մը կ'առնեն «օթլագիյ» անունով, մինչդեռ ոչխարներու տերերը յիշեալ տուրքը արդէն անգամ մը վճարած են իրենց մեկնած տեղը, հետեւապէս կրկին կրկին «օթլագիյի» տուրք պահանջելը անպատշաճ է, եւ պէտք է այս մասին հրահանգ տալ անատուներու քննիչներուն։

2. Երբ ոչխարներու հօտ մը Ուզուն-Չայիրէ մեկնելով, Վէրթիվեն Քէօյի և Սէրվի-Պրուսի մաքրանոցը հասնի, հո՛ն ալ անասնաբուժական քննիչները քննութեան տուրք կը պահանջեն, մինչդեռ մեկնման տեղը արդէն այս անունով տուրք մը վճարուած է, քանի որ հօտը անասնաբուժական քննութեան մը ենթարկուած է մեկնելէ առաջ։ Հետեւապէս երկրորդ անգամ անասնաբուժական քննութեան տուրք պահանջելը պէտք է արգիլել։

3. Ոչխարներու հօտերը Պոլսոյ կողմը անցընելու համար, փոխադրութեան դիւրութիւն ընծայել։ Շիրքեթի Ֆ-յրիյէն և ուրիշ փոխադրողներ պէտք չէ որ փոխադրման չափազանց վարձք պահանջեն։

4. Երբ ոչխարներու հօտերը Օգ-Մէյտան ժամանեն, Բաղաքապետութեան կողմէ «օթլագիյ», «գանթարիյէ» և այլ անուններով կարգ մը տուրքեր կ'առնուէին ասկէ առաջ։ Այս տուրքերը որոնք վերջերս Բաղաքապետութեան որոշումով ջնջուած էին, պէտք է ջնջուած մնան։

5. Ոչխարներու հօտերուն անցած ճամբուն վրայ, տեղ տեղ որոտալայրերու տէրերն «այագ-պասարը» անուամբ երբեմն էպփազանց վարձք մը կը պահանջեն, և սակայն այս պատճառով ալ կռիւներ ու ցաւալի դէպքեր կը ծագին հովիւներու ու հողատէրերուն միջեւ։ Միջոցներ պէտք է անօրինել, այս ցաւալի դէպքերը դադրեցնելու համար։

6. Թէ՛ Սև Ծովու և թէ Մարմարայի նաւահանգիստներէն չոգենաւով Պոլիս բերուած ոչխարներէն ոչ միայն նաւուղէք կը պահանջուի, այլ եւ սովորութիւն է որ նաւապետները ոչխար գլուխ 2—3ական փարայ բարոյական ծախք մը առնեն։ Այս անպատեհութիւնը պէտք է բոլորովին արգիլել և հակառակ գործողները պատժել։

Ասոնցմէ զատ, Պետական խորհուրդը որոշեց որ Ներքին գործոց նախարարութիւնը հարկ եղած հրահանգները տայ գաւառները, որպէս զի հովիւները տերերը յորդորեն Պոլիս ոչխար ղրկելու համար և այսպէսով՝ առաջքը առնուի միսի գինին բարձրացմանն։

ՀԱՑԻՆ ԳԻՆԸ.— Բաղաքապետութիւնը իմանալով որ կարգ մը փուռեր 2 տեսակ հաց կը հանեն, մէկը 35 և

ՆԵՐՔԻՆ

միւսը 40 փարանց, ազդարարեց ամէն կողմ որ արգիլեն այս անպատեհութիւնը, քանի որ ներելի չէ պաշտօնական գինէն աւելի գնով հաց ծախել։

ԱԻՍՏՐԻՈՅ դեսպանատան խորհրդական անուանուեցաւ Վիեննայի արտաքին գործոց պաշտօնատան պաշտօնեաներէն Լը Պառոն տը Պառէօզֆելտ։

ՊԱՂԵՍՏԻՆԻ ՄԷՋ ՊԵՂՈՒՄՆԵՐ. — Վիեննայի համալսարանէն Բրօֆ. Էրնէսթ Սէլլէն, Վիեննայի աշխարհագրական ընկերութեան առջեւ խօսած ճառին մէջ ըսած է թէ 1889ին երբ իր առաջին ուղեւորութիւնը կատարած է Պաղեստինի մէջ, եէզրաէլէ բուսած տեղը Բաբելո՛ի և Եգիպտոսի նախորդ կառավարներու ճամբուն վրայ, թաւրէկ անուն բլուրի մը հանդիպած է։ 1892ին հոն պեղման ձեռնարկած է, որմէն երեւան ելած են հին դղեակի մը աւերակները, որոնք 1200—1500 տարուան հնութիւն մը ունին, մէկը Սողոմոնի ժամանակներէն մնացած և միւսը Յուդայի թագաւորութեան ժամանակէն։

ՊՈՒԼԿԱՐԱԿԱՆ ՎԻՃԱԿԱՀԱՆՈՒԹԻՒՆԸ —Պուլկար թերթերը կը գրեն թէ, Սոֆիայի քաղաքապետութեան կողմէ կազմակերպուած պուլկարական բաղդատմամբերուն վերջին վիճակահանութեան վճարումները յետաձգուած են։

Այս պաշտօնական յայտարարութենէն ետք կը կարծենք որ, տպեւս քանի՞ փ�իներ չեն գտնուիր մեր մէջ ալ օտար վիճակահանութեանց տոմսերուն դրամ վճարելու համար, քանի որ օսմ. կառավարութիւնն եւս նկատելով այդ թուղթերուն յանախակի խարախութիւնները, անոնց վաճառումը արգիլած է։

ՊԷՏԵՐՈՒԹԻ Ամերիկեան բժշկական վարժարանին տնօրէն տօքթ. Բօսթ եւ Ամերիկեան Պօրտ ընկերութեան Գանձապետ Մ. Բիթ, որ ասկէ առաջ Ամերիկայ գացած էին, երկէ մայրաքաղաքս վերադարձան։

ԽԱԲԲԵՐԴԻՆ կը հեռագրեն թէ, գիւղախումբերու ոստիկանները ընտրելու վրայ են։ Ասոնցմէ մեծ մասը արդէն հոկտ. սկզբէն իրենց պաշտօնին ձեռնարկած են։ Ելմտական նախարարութիւնը ամաքականներու, համազգեաներու և ուրիշ ծախքերու պէտք եղած գումարը յատկացուցած է։

ՍԱԳԱՐԻԱ ԳԵՏԸ.—Ինչպէս յայտնի է, Նէմիրզատ Թահսին փաշա, Սագարիա գետը մաքրելու համար մենաշնորհ խնդրած էր։ Զեռնհաս պաշտօնարանը տեղին վրայ ճարտարագէտներ ղրկեց հարկ եղած մասնագիտական քննութիւնները կատարելով տեղեկագիր մը պատրաստելու համար։

ՄԵՆԱՇՆՈՐՀ. — Տօքթ. Անտոթաս փաշա, 60 տարուան մենաշնորհ խնդրած է Քիրմասթիի գաւառին (Պրուսա) մօտերը երեւան հանած Վիչիի և Զիթլիի հանքային ջուրը շահագործելու համար։

ՕՍՄ. ՊԱՆՔԱՑԻ ընդհ. Տնօրէն Մ. Կասթան Օպուտնօ, որ իր հօրը յուշարկաւորութեան համար Բարիզ գացած էր, քանի մը օրէն Պոլիս գալէ ետք, դարձեալ Բարիզ պիտի մեկնի կ'ըսեն, տանձնելու համար իր հօր մահուամբ բաց մնացած Օսմ. Պանքային Բարիզի մասնաճիւղին տնօրէնութեան պաշտօնը։ Կը կարծուի թէ հոս անոր տեղ՝ այդ պաշտօնին պիտի կոչուի Մ. Կրանան։

ՐՈՒՄԷԼԻԻ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐԸ. — Սելանիկէն կը հեռագրեն թէ, Լանկազայի մօտ 23 խռովարարներ ձերբակալուած և դատարանի յանձնուած են։ Ցարդ բոլոր նահանգին մէջ 224 հոգի ձերբակալուած են։

—Սկիպի զինուորական հրամանատար Ալի Բիզա փաշա, որ Մանաստիրի կուսակալ անուանուած էր, իր պաշտօնատեղին հասնելով անմիջապէս պիտի ձեռնարկէ ոստիկանզինուորներու կազմակերպութեան գործին։

ԱՆՏԱՌՆԵՐՈՒՄ զուտ հասոյթներուն %60, բարձրագոյն հրամանով, զինուորական սպառազինութեանց յատկացուեցաւ։

ԿՂՄԻՆՏՐՆԵՐԸ. — Ծանուցուեցաւ գաւառները որ առանց արտօնութեան բացուած տեղերը կղմինտր չինելու թոյլատուութիւն չըլլայ։

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՍՆԱՆԿ հոչակուեցաւ Քէրէսթէճիէր հաստատուած ատաղձի վաճառական Տանիէլ Պէգիր օղլու։

—«Էվէնդ Հէրալտ» կ'ըսէ թէ, Բերայի հեռագրատան մէջ զեկծանող հաշուակալը ո՛չ թէ Մ. Գօնթիին է, այլ Մ. Անթուան Հիւրմիւզը։

ԾՈՎԻ ԱՐԿԱԾՆԵՐ. — Առջի օր անգլիական «Քոնիսքլիֆ» շոգենաւը որ արմիթք բեռցած Սեւ ծովէն կը գար. Դարապուրնի առջեւ ժայռերուն զարնուելով բոլորովին ընկղմած է։

—Կէլիպոլուէն կը գրեն թէ, Նորվէկիական «Էվրտանդ», որ Նիքոլայէվէն կուգար, Կէլիպոլուի 3 օր մնացած խրած է, սակայն ղրկուած նաւամիգները զայն ազատելով նաւամանգիստ տարած են։

ԳՐԱԾ էինք թէ, Բանկալթի Նազարեան էֆ.ի Հայ սպասուհիին Լուլիքայի մահուան առթիւ ոստիկանութիւնը քննութեան մը պիտի ձեռնարկէր։ Բժիշկը հաստատեց թէ անիկա ոճրական վիճակի մը հետեւանքով մեռած է։ Պատասխանատուները կը փնտռուին և քննութիւնները կը շարունակուին։

ԱՌՋԻ ԳԻՇԵՐ Ս. Փրկչի Հիւանդանոցին եռեւի կողմը 7 ամսու մանչու մը դիակը գտնուած է։

ՄՕՐ ՄԸ ՎԻՇՏԸ. — Իզմիր, Պելլովիզթա բնակող կին մը, սակիպ առաջ 18 տարու միակ աղջիկը կորնցընելու դժբաղդութիւնը կ'ունենայ։ Իր վիշտը մոռնալու համար ինքզինքը գինեմոլութեան կուտայ։ Անցածներ օր մը գինով վիճակի մէջ ուն կ'երթայ և կրակարանը վառելով ինքն ալ կը պառկի։ Բայց մէյ մը ալ քունին մէջ, ապահովաբար ծխային թթուին ազդեցութենէն, անուանգիտ կ'ըլլայ և իր շարժած տունը կ'իյնայ կրակարանին վրայ։ Թեղմ կնոջ հագուստները կը բռնկին և առտուն տնոր ամբողջ մարմնին մասերը միայն կը գտնուի։

ՈՃԻՐ.— Առջի օր ցորեկուան մօտ ժամ օրէ անուն սէկը կռիւի բռնուեցաւ Ղալաթիա, Մոսքովա կաղնոյի մէջ, խանութին պատասուրներէն մէկին հետ, և զայն դաշոյնի 3 հարուածներով կուրծքէն վիրաւորելէ ետք թէև կը փախչի սակայն կը ձերբակալուի։

ԻԶՄԻՐԻ ՈՃԻՐԸ

Մատթէոս Պալեօզեանի սպաննիչին դատավարութիւնը

Իզմիրի վերաքննիչ ատեանին պատժական ճիւղը յունվար 20ին զբաղեցաւ Մատթէոս էֆ. Պալեօզեանի սպաննութեան գործովը։

Ինչպէս կը յիշուի, անցած սեպտեմբերի մէջ, տուաւ մը Իզմիրի ծանօթ վաճառականներէն Մատթէոս էֆ. Պալեօզեան, իր վաճառատունը գացած ատեն, բէվոլվերի հարուածով մը սպաննուեցաւ։ Չարագործի մը կողմէ, որ նոյն պահուն իսկ ձերբակալուեցաւ։ Ոճրագործը, որ Պետրոս Ազիզօֆ անուն Պարսկահայ մըն էր, իր խոստովանութեամբ բերան տուած ըլլալով նաև իր մեղսակիցները Հայկ, անոր կինը Ազնիւ, և ասոնց ընկերներէն Մարգար և Մինաս անձերը, ոստիկանութիւնը յարանքներուս։ Կենաց Փայտվդ զօրացուր զիս տխուր երազներու դէմ։ Քու արիւնդ սրսկէ՝ բնակարանիս չըրչկաները։ Ելեւէջ ու մանելիք ճամբաս գծագրէ՝ կեանք տուող կողդդ կոթած կոթիլովը։ Խաչիդ ձեւակերպութիւնը պահպան թ'ող ըլլայ բնակարանիս տանիքին։ Երբ աչքս վեր վերցնեմ, Քու փրկական գործերուդ խորհուրդը թող դէմս գայ։ տանս սեմին վրայ՝ Քու չարչարանքի գործիքդ թ'ող հաստատուի։ յոյսիս հաւաքը օրհնութեան ծառիդ վրայէն թող կախուի։ Ասով արգիլէ՝ ո՛վ Տէր հոգիները սատկեցնողը (սատանայ)։ լոյսին պաշտպանը անարգել թող մանէ։ և ցաւերուս սատակ ծանրութեան հետ պարտքիս բեռերն ալ թեթեւցո՛ւր։ մաքիս ամփոփման այս լարանին՝ անկողնի մահիճիս մէջ յիշելով յուսահատութիւններու դառն պտուղները, չարաչար անօրէնութիւններուս անթիւ մանրամասնութիւնները կը խոստովանիմ Քեզ՝ որ ամէն բան գիտես։

Դ. Հանդչեցուր զիս որ յոգնած եմ (աշխարհային) խիստ ծփացող աշխատութիւններէ։ վերցո՛ւր տարակոյսի ապաշնաները որոնք հոգիս կը կորսնցընեն, դատնութիւնը՝ վիշտերուն։ հեծեծանքը՝ պիտոյքին։ նեղութիւնը՝ թշուառութիւններու։ հառաչումները խորտակումներուն։ թուլութիւնները՝ ապշութիւններու։ թմրութիւնները՝ յանկարծական վախէ վեր ցատկելներու։ գինովութիւնները յիմարութիւններուն։ կարճամտութիւնը՝ խելագարութիւններուն և սիրոյ պղտելը՝ ցանկական խստին կրակոտ ջերմութեան հետ։ Բարեգործ աջիդ չնորհիւ՝ նորոգող ձեռքովդ, կեանք թաչող մատովդ, միշտ փայլող փառքովդ, յաւիտենական տեղեղութեամբդ, զուարթ երեսներովդ, պաշտելի իսկութեամբը ելիդ և երկրը. պաղուելիք բարձրութեամբդ օգնող եղիր բազմասիւր տարատեսակութեանը սկարութեանս։ Կարէ՝ չարաչար հեծեծանքը՝ կորնչցնող խելդումին, վերցո՛ւր նոր գիւաը չարին, հին խարդախութիւնը՝ քքսուին, օտար ազդեցութիւնները՝ մանուան պարտաստղին (սատանայ)։ անյարմար երեւոյթները՝ ամէնօրեայ ելեռնագործին։ աչքի պատրանքները՝ դժնդակ դեւին։ գրգռիչ մեղկ չուռնը՝ իրեն քաշող կախարդին։ դադարումի այս հանգստարանին մէջ (անկողին), որ մեռնելու կը նմանի, պահէ՝ անեռեւոյթ (պարապ) մտածումներէ, մասնաւոր սխալութիւններէ, մեծագոյն գայթակղութիւններէ, փոքրագոյն սահումներէ, խարեբայ չար ձանձրութիւններէ։ Այս յանցաւոր ծառայիդ զգայուսներէն հեռացո՛ւր, անդէպ մտածութիւնները, պարապուելի կիրքերը, նախատելի վարքերը, սխալելի դէպքերը, սխալական հեռքերը, ծաղրելի պատրանքները, արհամարհելի խորհուրդները, քահարելի աւելորդաբանութիւնները։ Այս Քեզ ապաւինող հոգւով անսխալ ու մարմնով անաղարտ պահէ, (պաշտպանէ) սատակչունչ հովերէն, հարուածներու բռնութենէն, պատուէրը, բնաւ չպատասխանեցի ատենին, որովհետեւ Ա. Եւարանը մեզի այսպէս կ'ուսուցանէ թէ՝ «Որ ածիցէ ապտակ աջ ծնօթի քո, դարձո նմա և զմիւսն»։ Ի սակայն այդ վիրաւորիչ ապտակները կրկնուեցան և երեքնեցան Յունվար 16 թիւ «Մանդու

նենք Ձեմարանը» անուն իր գիրքին սա մասը.

«1884 յունիս 10ին, յորժամ ուսուցանէ «ցիչ կարգուած էի, փողոցին վրայ նստ. «յող ընդարձակ դասարանին մէջ դա- «սախօսած պահուս յանկարծ մի ահար- «կու մոլեգն սահեցաւ պատուհանէն «վար և ինկաւ ոտից առաջ.»

Չէ թէ հայերէնի, հապա բնագի- տութեան ուսուցիչ կարգուելու ճա- կատագրականութիւն մը կարծես հա- լածեր է զինքը։ Մոլեգնի և ճանճի այս իրական պատմութիւններէս յետոյ, դուք ալ ինծի հետ նոյն բանը պիտի զուրցեիք կարծեմ։

* *

Վարժապետութենէ բեմբասցու- թիւն՝ հեռաւորութիւնը չափե՛լ իսկ չարժեր։ Միայն թէ անորը՝ եղիաներու, Ռեթէոններու պերճախօսութիւնը չէ, հապա հասարակ հռետորութիւն մը, համար հազար հեզ ըսուած լսուած խօսքեր, ձեռքի օդաշու կարկառումներ և ձայնի բամբ հնչումներ, բոլոր այն բաները վերջապէս որոնք իրար եկած՝ քեզի պիտի գիտցուին թէ ինչ դժուար բան է տաք օդին, բազմութեան մէջ, ափդ բերնիդ բռնելը... յօրանջելդ դոյց չի տալու հիգով։ Ճառ։ Ատենօք սա երեք գիրով բառին մէջ կը սղմէր բա- վանչակ արժանիքը այն վարժապետ- ներուն՝ որոնք տարիքին առնելնէն ետք «պատուելի» անունը կ'առնէին, անշուշտ այս տիղաղը՝ երբե՛ք իր ստուգաբանական ճշդութեանը հետ։ Այդ ճառերով կը փորուէր, կը փորփրը- տրկուէր Դասատրակութեան յաւի- տենական հարցը և երկվեցեակներո՛վ կը մխուէին «դպրոց, որորան ուս- մանց, գիտակցութեան դար, մտաւո- րական ջահ, հորիզոն, ասպարէզ» բա- ռերը։

Կը պատմեն թէ, — «կը պատմեն թէ»ով կրնամ ըսել, քանի որ չեմ հա- սած սա ատենին, — կրթական հան- դէսի մը իր արտասանած մէ՛կ ժամցու հառերէն մին ընդհատուած է ներկա- ներէն անոնցմէ՝ որոնց կղակը կ'ներեի թէ երեսկտալու դիտաւորութիւն չունի եղեր։

* *

Իրը հեղինակ՝ էքսէրճեան հրապա- րակ իջած է քանի մը գիրք հրատցու- նելով մեզի, որոնք չեն խաղցներ ի- րենց մէջ ցոլքը երկարաշունչ աքնու- թեան մը։ Իր ալխարհկանութիւնը օրով, տեսանք «Շինեմք Ձեմարան- Իւսկիւտարու» և «Շինեմք մեր գերեզ- մանատունը» անունով երկու իրարու- քիթէ ինկած բարակուկ հատորներ՝ ուր այդ ճառերուն չունչը դեռ կը հոնդար։

Կ'ընդօրինակեմ հոս մաս մը գիր- քին սկիզբը՝ բաց նամակէն, իր մե- ռած մօրկանը ուղղուած։ Ատոր ոճին պարզութիւնը և խանդաղատ ոգին՝ հազար անգամ աւելի կ'արժէ ամ- բողջէն։

«...Բռ յիշատակին նուիրեմ սոյն «գրիչն, զոր «սրտայոյզ» և «ազդու» «կոչեց Աբեղեա։ Բայց ես չեմ կարծեր «թէ այնքան ազդու և սրտայոյզ լինի «այն, որքան քո սրտաստուքն և եղե- «ռերգ իմ հիւանդութեանս անկողնոյն «քով, որքան քո ձայնն ու երգ իմ «մանկական որորանոց քով»։

Կարեւորը մոռցանք ասելոյն, «Տա- ւիթ Մայրենի վեղարն»։ Հայ մանկան պէտք ունէր չիտակը անանկ դասա- գիրքի մը՝ որուն մէջէնը գիւրանա- զարդ և մարելի ըլլար իր մաղաղ ուղղին։ Եւ էքսէրճեան այս գործով այդ պէտքը տեսաւ ահա, փոյթ չունե- լով որ իրմէ առաջ Նիկ. Տէր-Գևոնդա- եան կատարած ըլլար նոյն դերը։

* *

Կարծիք մը յայտնեմ, և կեցէք, ձեզմէ առաջ ե՛ս խնդամ ատոր վրայ։

Մարդ երբ հեղինակ կ'ըլլայ՝ դժ- ուար չէ որ օր մըն ալ ինքզինքը բա- նասաստեղծ տեսնալը։ Իսկիրի Կ. Ատե- փանեանը այս արամաբանութեանս պէս մտածում մը գրած էր օր մը. «Կեան- քի միօրինակութիւնը մահը կը փու- թացնէ, ուրեմն ապահարզանն անրա- ժեշտ է»։

Իրը բանաստեղծ՝ զինքը կ'ողջու- նենք կղերականութեանը մէջ, երբ 189ին 16 երեսնոց պրակ մը ածեց հրապարակ, Հանդիպում Տ. Գէորգ էնդ. Աբեղեանց խորագիրով։ Ան հեղու կրցած էր էքսէրճեան իր «արժանապա- տիւ» նոր մակդիրին վայե՛լ սրբու- թեամբը օծուն գործ մը ցուցընել մե- զի, քերթուա՛ծ մը՝ որուն մէջ Միս- կեանքին ջերմ հաւատցող մը կը խո- կար, կ'անրջանար, կ'անէանար։ Սրբա- տատ, ուղղա՛փառ չունչ մը կայ ծփուն ատոր մէջ, չունչ մը՝ զոր քչՀիկ մըն ալ ատոցած ըլլալ կը թուի էքսէրճեան Տէր Հայրը մեռնող Դուրեանին։ Անոր Տէրտանէնէն

«Ողջոյն քեզ, Աստուած դողդոջ էակին

«Շողին, փթիթին, ալւոյն ու վան- կին»

հատուածը և Պէտ է Դանէլին ատորոյը ինկած տողը որ յիշես, առաջին ակնար- կիդ կ'ըսես թէ բաւական ներշնչուած է անկէ։ Եւ յետոյ չես սիրեր իր լեզուն, կէսուակէս գր. և ալխ.։ Կամ մէկը կամ միւսը։ Եկեղեցականութեան պէս մեր գրիչն ալ երկուքէն մէկուն կա- յանք տալու է, կա՛մ վարդապետ կամ տէրտէր։

Իրը յօդուածագիր չատ աւելի օգ- տակար եղած է մերոնց, քան թէ իրը հեղինակ, վասն զի իր գրածները մեծ մասով Արեւելքի մէջ՝ կրօնական կոկիկ, կար- դացուելիք կտորներն են օրուան տոներու և Հայ Դպրութեան կարկառուն դէմքե- րուն վրայ։ Ցիչեմ ատոնցմէ «Հին Տօ- նացոյցները», «Լամբրոնացին ու իր Տօնացոյցը», «Ցայսմաւուրքը», «Ցով- հաննու Կարապետի կեանքը», «Եփե- սոսի Ս. Ժողովը», «Ոսկեանք և Սու- քիասեանք», «Եօթը շաբաթներ» են։ Այս յօդուածներուն տակ պիտի տես- նէք ՍԱՄՈՒԷԼ ԵՐԷՑ ստորագրութիւ- նը, գրող էքսէրճեանի կրօն. դիմակը։

* *

Դպրոցական եղած ատեն, երբք դասընկերներ իրեն կը միանան՝ կ'ըլ- լան չորս, և այս չորսը մէկ ծառք ծառքի կու տան Շաթոպրիանի Անլուն գրաբարի վերածելու համար. Ցարու- թիւն Դաւաղեանը, Արմ. Բարթիկ- եանը, Սիմ. Դաբաղճեանը և ինքդ։ Եղիշէ վարդապետ Դուրեան վերէն ի վար կը յղկէ, կը սրբագրէ թարգմա- նութիւնը և գործը կ'ելլայ հրապա- րակ, դպրոցականի չենած այն ողոր- մելի գծագրութիւններուն պէս՝ որոնց վրայ տեղ տեղ ալեղ մասերը՝ վար- պետին մատիին հպանցքը կը պռռան։ Սիպէլ, երբեմնի Օր. Զապէլ Խանճա- նը, այդ թարգմանութեան վրայ գրա- խօսական մը հրատարակած ունի ԹերՎ- ՎՕՆԸ ԷՖԷԼԷԼ օրաթերթին մէջ կուշտ ներբողներով՝ որոնք որի՞ն հասցէին տալու է, ընթերցողը՝ ա՛ լրայ գու- շակէ։ Ահաւասիկ հոս ալ էքսէրճեան իրը թարգմանիչ։

Իրը կենսագիր և հրատարակիչ, էփ ոգէկ յոգնած բլլալը տեսանք այս մարդուն պէտ. Դուրեանի անմահ յի- շատակին համար։ Անոր Տարեը Բ. տպագրութեան հասցնելը գովելի ձեռնարկ մըն էր արդարեւ. գալով կենսագրութեանը, «ոչի՛նչ է պիտոյ վասն երկոցդ այդոցիկ տալ քեզ պա- տասխանի»։ Մինչե՛ւ եղանգին ծայրը բանաստեղծ տղու մը կեանքը գրել՝ բանաստեղծ գրչի մը գործն էր, չէ թէ օրկէ նրկէ քրլանաւաքի պէս «տ- ոնէքթոտ» ժողովոյի մը նոյն բանը նա- չենել տուած Դուրեանի մտացածին պատկերին համար։ Ինչպէս ըսին որ- դէն ժամանակին, Պեռոսի մէ՛կ լմաչը չրլանակի մէջ առնուէր գեղատառ և պատէ վար կախուէր՝ պատրաստուած լուսանկարէն չգեղ ու կենդանի պիտի երեւնար մեզի մի՛չտ ջուրին, հովին հետ խօսող ու փրփող այդ տղան։

* *

Բռանայութիւնը փրկած է զինքը երբեմնի իր ատաստագին կեանքէն։ Ատոր մէջ է որ գտաւ ան իր գիւր կենցաղը, վրայ եկաւ, կազդուրուե- ցաւ։ Բարեղը Հմայեակի դառնալով եղած այս հրաչքը հաճոյքով հմտակած է իրեն համակիր ամէն անձերու սիրտ։ Երկաթ, ժանգոտ ակնոցին նորը յաղորդեց, պայծառ, ցոլցիկ ապա- կիներով, մորուքը երկնցաւ ու իր Թուխ կղակին չուրջ Թաւախիտ ան- տառ մը փռեց։ Երբ ձայնը մէկ կողմէն կերկերուն, խժալուր բան մը դարձաւ՝ Ս. Գիրքը կարդացած պահուն, միւս կողմէ Թիսուսեան հեզութիւն մը, վե- հութիւն մը անցաւ իր բնոյթէն ներս։ Մինչ փակեղը յաւիտենապէս դոգած է հիմայ անոր ոսկրուտ, լայն ճակատը, ժեռուտքի վրայ կանգուն սեւ, սո՛ւրբ գմբեթի մը պէս։

Առտուն չոգենաւն է, իրիկուան՝ մեր զառիվերին վրայ, կապոյտ չալ մը հիմին, խանչ, գլխիկոր, գրեթէ Աստծուն օրը Ս. Խաչ, հոնկէ Պաա- բիարքարան, գրատուները, ծուխե- րուն ոուերը անդադար պտըտելով. եռանդուն, գործն կեանք՝ որմէ թող գան օրինակ առնել սա մեր քին կարդ մը անփառունակ չնորհունակները։

ԹԷՈՊԻԼՍ

Ա Զ Դ

Սամաթիոյ Ս. Գէորգ եկեղեցւոյ վաղջիէն Լանկ Թեաթիպ Թաւէմ Թաղ Ցիչէնը փողոց 26 թիւ 100 կանգուն գետինը Ս. Եկեղեցւոյս մահլիլ մեա- ցած ըլլալով Թաղ. Խորհուրդս ասկէ առաջ աւուրդի դրած էր զայն։

Ցիչեալ գետինը՝ կանգունը քսան դրուշէն գնելու փափաքող մը արդէն ներկայացած ըլլալով, սոյն գինէն ա- ւելի վճարելով գնել ուզողները կը հրաւիրուին ներկայանալ ի Թաղ. Խոր- հրդարանս, ամէն օր ժամը 2էն 4, Թուականէս 15 օր պայմանաժամով։

Սամաթիա, 23 յունվ. 903

1—4

ԹԵՐԱՄԱԲՈՒԾՈՒԹԻՒՆԸ ԿՈՎԿԱՍԻ ՄԷՋ

[Կովկասի ջերմաբուծական հա- տատութեան վերջին 1900 տարւոյ տե- ղեկագրէն կ'արտատպենք հետեւեալ չափական տեղեկութիւնները հիւսիսային Կովկասի մետաքսագործութեան ճար տարարուեստի վիճակին վրայ]։

Այս երկիրը կազմուած է Գուլպանի և Թէրէքի երկու դրացի երկիրներէն և Սթավրօպոլի կուսակալութենէն։ 21,214,478 դեսիատին (ռուսական չափը որ կը գործածուի գեամներ չափելու) տարածութիւն ունի և կը պարունակէ 13 քաղաք և 2300ի չափ գիւղեր, ընդամէնը 3,698,091 հոգի բնակիչով։ Թէրէքի և Գուլպանի մէջ գտնուող նախնական բնակիչներէն զատ, որոնք կը բաղկանան Գօղաքներէ և փոքր ու մեծ Ռուսերէ, կը գտնուին նաեւ բազ- մաթիւ Օսէթ և Լիզկի ըսուած ցեղեր և ուրիշ լեռնաբնակներ։

Երկրին յարափոփոխ կլիմային և հողին ու բոյսերուն պէտքերուն պատճառով բնակչաց զբաղումները զանազան են, շատերը կը զբաղին երկրագործութեամբ և կենդանաբու- ծութեամբ, իսկ այգեգործութիւնը, մեղուաբուծութիւնը, պտղատու ծառե- րու և բանջարեղէնաց մշակութիւնը և շերամաբուծութիւնը երկրորդական զբաղումներ կը սեպուին որոնք, տա- կաւն գիւղացիներուն և գօղաքներուն դրամական բաւական կարեւոր աղ- բիւրներ են։

Գուլպանի երկրէն զատ, շերամա- բուծութիւնը հիւսիսային Կովկասի մէջ նոր արուեստ մը չէ։ Լեռնաբնակ գիւ- ղացիներուն, Գօղաքներու և մեծ ու փոքր Ռուսերու քով շերամաբուծու- թիւնը շատոնց ի վեր ճանչցուած է։ Իր ծագումը առած է Կասպիէնէ կայս- րուհւոյն ժամանակէն որ ձրիաբար հո- ղեր բաշխեցին ժողովրդեան, ճարմակ Թթենիի մշակութիւնը ընդարձակելու համար։

1797 տիրող կայսեր օրով հրատա- բակուեցաւ Ուկազը, որուն համեմատ 1818ին կայսրութեան պատկանող Թթենիի անտառներ անկուեցան Սթավ- ropոլի կուսակալութեան և Թէրէքի երկրին պատկանող գիւղերուն և մա- սամբ ալ Գուլպանի մէջ։ Մէկ քանի գիւղերու և գիւղաքաղաքներու մէջ ալ այս մշակութիւնը աւելի վերջերը սկսաւ տեղի ունենալ։

Կառավարութիւնը քաջալերեց նոյն- պէս մասնաւորներու ալ Թթասան- ները։ Գիւղերու և քաղաքներու հո- պատէրերը նոյն իսկ ստիպուեցան տա- նուազն տարին տասը Թթենի մշակել, հակառակ պարագային պատժոյ սպառ- նալիքով, անոնք որ լաւ արդիւնք կու- տային, զերծ կը մնային զինուորական ծառայութենէն։ Ազնքանդր Ա.ի օրով մշակուած ամէն տասը Թթենի համար պարգեւներ կը տրուէին և այս կանոնը իշխան Վորոնցովի տեղակալութեան օրով տակաւին գործածութեան մէջ էր։

Ասոնցմէ զատ, մասնագէտներ տե- ղին վրայ ժողովրդին կ'ուսուցանէին շերամաբուծութեան եղանակները ու կանոնները, նոյնպէս շերամաբուծա- կան քիմիներ ալ կը գտնուէին Բիս- լիարի մէջ ուր շերամաբուծական վարժարան մըն ալ հաստատուած էր սկիզբէն։ Այս քիմիները կը կառավա- րէին թէ՛ պետական և թէ մասնաւոր- ներու Թթասանները ու շերամաբու- ծական հաստատութիւնները, պէտք եղած ժամանակ նոյն իսկ կը գնէին կառավարութեան հաշուոյն, անոնց արտադրած մետաքսը։ Նոյնպէս պար- գեւներ կը տրուէին մեծաքանակ մե- տաքս արտադրողներուն, գիւղապետ- ներուն և քաղաքապետներուն ուր տեղ որ շերամաբուծութիւնը կը ծաղկէր։ Այն գիւղերու հատարակութիւններն և քաղաքապետութիւնները՝ որոնք պէտք եղածին չափ եռանդ չէին ցուցներ հաստատելու հասարակաց Թթասանն- ներ, մետաքսի մանարաններ և շերա- մատուներ և այլն, ներքին գործոց նա- խարարութեան քաղաքական ատան- սութեան հիւղին կողմէ ի կարգ կը հրաւիրուէին։ Շերամաբուծական վար- ժարաներ բացուեցան Սթավրօպոլի և Շէլիքովոդարսի (Թէրէքի երկիր) մէջ, որոնց մէջ շերամաբուծութենէ զատ կ'ուսուցանէին նաեւ ծառամշակու- թիւն։ Շրջանը հինգ տարի կը բաղ- կանար և աշակերտաց թիւը իւրաքան- չիւրին մէջ մինչեւ քսանի կը հասնէր։

Մասնաւորներ ալ կարողացան սա- տարեցին այս յառաջդիմութեան գոր- ծին, ինչպէս Մ. Վոէվոլոդսքի ի Ռոս- տովիա (Թէրէք), և Մ. Ռէպով (Սթավ- ropոլի կուսակալութեան մէջ) որ 1887ին իր ստացուածքներուն մէջ հաս- տատեց շերամաբուծական վարժարան մը որ իսկոյն գոցուեցաւ Սթավրոպոլի պետական վարժարանին բացուելովը։

Այս ուղղութեամբ ժողովուրդը յաղողապէս հետեւեցաւ այս արուես- տին. գիւղացիները իրենք կը մանէին իրենց խոզակները և կամ կը ծախէին զանոնք մեծաքանակ գնողներու որոնք մանել կուտային զայն արհեստական կերպով։ Արտադրութեանց սպառումը ընդհանուր կերպով ապահովուած էր վասն զի, ասոնց մանողները ոչ միայն Ռուսաստանէն եկող վաճառականները կ'այցելէին, այլ, լեռնաբնակներ բաղ- մութեամբ կուգային գնել մետաքսը, զարդարելու համար իրենց հագուստ- ները և գրասենեակներուն համեաները։ Ամեն գիւղացի իրեն պէտք եղած մե- տաքսը ինքը պատրաստելուն, կրնար ուղղակի պէս զարդարել անոնցմով իր զգեստները և այլն։

Մակայն այս նպաստաւոր կացու- թիւնը փոխուեցաւ վաղանաս հիւան- դութիւններէն որոնք վարակեցին Կովկասի բոլոր Թթենիները և տեւեցին 1850էն մինչեւ 1870։

Գիւղացիները չի կրնալով ոչ մէկ տեղ հայթայթել առողջ և մաքուր հանտ, իզուր կը տքնէին շերամատա- ծութիւն ընել վարակեալ հանտերով, ուստի իրենց այս անյաջողութիւնը հակաբնական պատճառներու վերագրե- լով, սկսան արմատախիլ ընել Թթենի- ները և անոնց տեղ պտղատու ծառեր տնկել և այգիներ հաստատել։ Մակայն քիչ վերջը այս արուեստին լքումէն առաջ եկած կորուստը չափազանց զգալի եղաւ և մէկքանիներ նորէն սկսան ձեռնարկել շերամաբուծութեան։

Բնականաբար, նոր սերունդի գիւ- ղացիները փորձառու չէին և շարունակ կը գործածէին միևնոյն հանտը և անշուշտ այս արուեստը բոլորովին պիտի անյաջողանար եթէ կառավարութիւնը ամէն ճիգ չի թափէր շերամի հիւան- դութիւնները ջնջելու, առողջ հանտ բաժնելու եւ շերամաբուծութեան հիմնական կանոնները ժողովրդին սովո- րեցնելու համար։ Պէտք է աւելցուցնել նաեւ թէ օտար վաճառականները այլ եւս կարեւորութիւն չի տալով երկրին հրապարակին, այս արտադրութիւնը 1870 էն մինչեւ 1890 մեծ մասի տեղացի վաճառականներու տրամա- դրութիւնը տակ որոնք ալ չափէն աւելի կորստեցին մետաքսին գինը։

Կացութիւնը այս վիճակին մէջ էր, երբ 1894ին Կովկասեան շերամաբուծական հաստատութիւնը կարող եղաւ զարգացնել ազդեցութիւն բանեցնել հիւսիսային Կովկասի մէջ իր պաշտօնէից միջոցներէն զատ (նախնական վարժարաններու մէջ ուսուցանել շե- ր մատուածութիւն ձրիաբար շերամի ա- ռողջ հանտ և թթենի բաժնել ժողո- վրդեան եւայլն), միւս կողմէ 1898էն ի վեր Ռուս կայսերական ծառամշակու- թեան ընկերութեան Կովկասեան մաս- նաճիւղին կողմէ կազմակերպուեցան պարգեւատրումներ շերամաբուծական ցուցա- հանդէսներ։ Զեռք առնուած այս մի- ջոցներուն շնորհիւ էր որ յիշեալ արուեստը վերակենդանացաւ և առաջ- դիմութեան համբուն մէջ մտաւ. մի- այն կը մնար կազմակերպել արտադ- րութեանց սպառումը։

Թարգ. Է. ՊԷՅԱԶԵԱՆ

* *

Էտուառ էֆ. Պէյլրեան, Պրուսայի շերամաբուծական վարժարանին ուսու- ցիչներէն (répétiteur) և պաշտօնեայ Հանր. Պարտուց վարչութեան մէջ, խոստացած է մեզ պարբերաբար խրկել այս գրութեան յաջորդներն ալ, որոնք նուիրուած պիտի ըլլան զ'ուտ շերամի և մետաքսի հարտարարուեստին։ Ներ- կայ յօդուածը քաղուած է Լիոն հրա- տարակուող Bulletin des Soies et des Soieries չարթաթերթէն։

ՁԻՒՆԻՆ ՎՐԱՑ

(ՀԱՄԱՐՈՒԹԻ ՄԸ ԽՕՍՔԵՐԻՆՆ)

Ամպամած և ցրտին օդով մը կը մեկնիմ Սըվազէն։ Կառքիս անիւները կը թաւալին ձիւնի հերմակութեան վրայէն, որուն կուսական անուշու- թիւնը լեռներու գագաթներէն վար, հովիտներէ ասդին մինչեւ քաղաք փռուած՝ խորհրդաւոր անական երեւոյթ մը կուտայ ձմրան ցամաքային համ- բորդութեան, ինչպէս ծովը ծովային համբորդութեան։

Վերէն դար վար խուժող մշուշին մռայլ հոսանքին հետ, խածան քան թէ կճան ցուրտ մը կը ծակուի մթնո- լորտին մէջ, որուն՝ մարմնոյս բաց տե- ղերուն առթած կոտրանքէն ցաւա- տանք՝ մարմնովս վերմակին մէջ կը փաթթուիմ համակ։ Ու սէքթ, կեծ- կըտուն դիրքով մը կը դիտեմ կառքիս պատուհաններէն քովս երկարող ճամ- բան որ ձիւնին հերմակ ասւանը մէկ կողմ հեղքելով, կը սողայ կ'երթայ զիկզակաւոր դարձուածքներով, սեւ և աղտոտ հետք մը թողլով իր ետին։

Անիւները կը քաշուին քան թէ կը թաւալին. գաղգաղէ աւելի քաշոցի մը երկայն կռինը կը հանեն իրենց ետին, մերթ բարակ խաւի մը վրայէն սղա- լով, մերթ ալ ճամբուն վրայ լեռան վայրագ քամիին փոսերուն մէջ լեցու- ցած խոշոր կոյտերուն մէջ թաղուելով։

Մոլեգնամիկ պլորուած՝ ոչքերս կը ձնձրանան երկար ատեն շուրջի սպիտակութենէն, ու յոգնած կը փա- կեմ քունի մը վայրկեան։ Ու երբ յանկարծակի սթափումով ոչքերս կը բանամ, կրկին միեւնոյն իրական սպի- տակութիւնը կը նշմարեմ շուրջս, լեռ- տար, հովիտ, երկինք մինչեւ անգամ իր կապոյտը կորուսած՝ հրեշտակի ներմակ, շուշան հանդերձներ են հա- գած ամբողջ։

Մտաբ՝ ճամբուն եզերքը, հեռուն՝ լեռներու կուշտը ու վարը դաշտերու մէջ, ձիւնի ներմակ վերմակին մէջէն գլուխնին դուրս ձգած՝ թիփիկներ կ'ե- բեւեռին, որոնք կը զոփան ցուրտին սաստկութեան տակ դողդողալին։

Օրուան ժամերուն հետ կամաց կա- մաց մշուշն ալ կը հալի, կը մեռնի հորիզոնին վրայ, ու ձմրան այս կարճ օրուան մէջ հազիւ քանի մը ժամուան ճամբայ կտրած՝ կառքը կանգ կ'առնէ խանի մը դրան առջեւ։

Գիւղը, շտկուած, կոկիկ սենեակի մը մէջ կ'անցընենք, որուն ճերմակ պատերը ծեփուած են եկող գացող ճամբորդներու ձգած արձանագրու- թիւններով, որոնց նմանները Խորհ- վիկ բաւական մը գրեց իր «Գղտիկ Նիւերոն»ի մէջ, բոլորն ալ ռամկական հարազատ դրոյմը կրելով իրենց վրայ։ Ու ընկերս, հակառակ կամքիս, խալ բաղնիքը կ'ուզենայ բաներ մըն ալ ինք լսրտելու անոնց քովիկը։

Առաւն կանուխ մը արթնցած կ'ա- ճապարեցնեմ կառապանները, որովհե- տեւ նոր քաղաք մը տեսնելու իղձը ճապարեցնել կուտայ շուրջիններս վայրկեան մը առաջ ճամբայ ելլելու։

Հեռագրական երկայն, կարկառուն թելերը միեւնոյն ուղղութեամբ կ'ընդ- երկարան ինձ, իբրեւ հաւատարիմ ընկերներ, սկիզբէն մինչեւ վերջ։ Ճամ- բէն դուրս ձիւնի անեղծ, սպիտակ սաւանին վրայ նապաստակի և աղ- ուէսի հետքեր կ'երեւին, որոնք իրենց տեղը կը մատնեն որսի սիրա- հարներուն։ Ու իրօք քիչ մը անդ- դին խիզախ որսորդներու հետախոյզ խումբ մը կը նշմարեմ, որոնք շուտ- ներով և բարակներով խեղճ նապաստ- ակ մը կը հալածեն։ Որսի այս տեսա- դրան հալածանքի պահուն միայն բնա- կան բերմամբ Ցակոբ Տէր-Յակոբեանի գողարիկ «Որսը» կը լիչէ, ու վայր- կեան մը կառքի դղրդումներուն մէջ լրագրի ընթերցանութեան կարօտը կը քաշեմ։

Բաւական մը ետք Ալիսի զիկզակ ափերը կը քերենք որ ձիւնի և սաւանի թանձր խաւ մը իր վրայ կապած՝ կը քնանայ հանդարտ, խաղաղիկ, լերան վայրի փոթորիկներու գործած նախ- ճիրներէն, գրեթէ իր գեղի հանգա- մանքը կորուսած։

Կառապանս Զարայի կամաց կամաց մտանելիս կ'իմացնէ ինձ, ու ես կը սկսիմ իմ մտքիս մէջ Զարայ մը չինել վրձինի քանեակ շարժումներով։

Պզտիկ ոլորուած մը վերջ յան- կարծ կը նշմարեմ Զարայը, ձորի մը բացուածքին ճիշդ բերանը տարած- ուած, որուն մէջէն Ալիս կը վազէ քաղքին վարի քանցքերը համբու- ռելով։

Տուներ իրարու միացած ու հեծած, իրար խաչաձեւած, մէկը միւսին ճամ- բան ու միանգամայն երդիքը եղած փոխն ի փոխ, սակաւաթիւ լերկ ծա- ռեր ու ասդին անդին ցանցառօրէն ցանցնուած նորաչէն չէնքեր, որոնք գեղեցիկ, հրապուրիչ հեռանկար մը կազմեն, որմէ ճամբորդը դիւրաւ կրնայ զանազանել քաղաքի և գիւղի մասերը իրարմէ, որովհետեւ Զարայ գիւղաքաղաք մըն է լման, գիւղ մը և քաղաք մը ըլլալէ աւելի։

* *

Եկեղեցին, ուր կիրակի առաւօտ կ'երթամ, դուրսի պտիկ դռնէն կը մտնէ իր հնութիւնը։ Պատարագի բովանդակ տեւողութեան մէջ դպիր- ները և սարկաւագները չափէն ա- ւելի փութկոտ ճապարարութիւնն ու իրենցմէ հեղինակած քմահաճ եղա- նակներու անհամութիւնը ուշադրու- թեանս առարկայ կը դառնան։ Բանա- նայ, սարկաւագ, դպիր իրարու ըսած կէս կը թողուն, կարծես թէ ձի կը վազէ իրենց ետեւէն։ Իր այս միեւնոյն ճապարար անկանոնութիւնը կը նշ- մարուի մեր բոլոր այս տեսակ փոքրիկ եկեղեցիներուն մէջ։

Կէս օրին բաղքական բարեկամ մը ինձ իրենց աղօթաժողովին կը հրաւի- րէ, ուր ժամ մը չափ տեւողութեամբ կարգ մը խօսողներ լսելէ վերջ, կը բաժնուիմ ախուր արգանտանքի մը տակ։ Արգանտանքս վերջէն զար- մանքի մը կը փոխուի, երբ կ'իմացնեն ինձ թէ այդ ժողովը բաղքական, մկրտականի, չարթականի և մորմոնի խառնուրդէ մը կը բաղկանայ։ Ու կը հարցնեմ իւրովի թէ, ինչպէս այսքան կրօնական տարբեր համոզումի տէր մարդիկ մէկ եկեղեցի կրնան յանձ- խել, մանաւանդ այս տեսակ կրօնա- կան ժողովի մը մէջ, ուր ուրէն ոք արտօնութիւն ունի իր ուզած կրօն- նութիւնն վրայ խօսելու։

Եկեղեցիին ճիշդ դիմացը կը գըտ- նուի դպրոցը, ուր 200ի չափ աշա- կերտներ կը դասախօսութիւնին գլխա- ւորաբար երեք ուսուցիչներու ձեռքին տակ, որոնց մէջ Ագրար Մանկասար կարեւոր տեղ մը կը գրաւէ, քանի որ ժամանակին բաւական տանն դասա- խօսութիւն ըրած է։

Դպրոցին չենքը խիստ անյարմար ու հին չենք մըն է։ Բնակարան մը ըլլալու կոչումն ունի ան՝ քան թէ դպրոցի։ Նութեանի տեսակէտով թէ՛ եկեղեցին և թէ դպրոցը հաստատութիւն չատ խեղճուկ, արգանտաւի վիճակ մը ունին։ Ոմանք այս արգանտաւի վիճակը կը վերագրեն քանի մը ղոլե- ղու, որոնք եկեղեցական հաստա- թաթեր կալուածներ իւրացուցած ըլլան անխղճօրէն։ Ասիկայ ոմանց զրոյն է զոր ես չկրցի աղէկ մը ստուգել։

Իսկ գալով Զարայցիին մտաւորա- կան և բարոյական հանգամանքներուն, շատհեռու են մինչեւ քաղաքակրթութեան մը մակարդակէն։ Կէս մը գիւղի և կէս մըն ալ քաղաքի կոչտ ու թեթեւ տա- բրաշներով շաղուսուած՝ մասնաւոր կոչ- տութիւն մը կը նշմարուի իրենց նկա- րագրի ընդհանուր գիծերուն մէջ։ Կը սիրեմ գիւղացին իր պարզուկ, մա- քուր և անբասիր կեանքով ու քաղա- քացին՝ իր նուրբ և ճաշակաւոր ապրե- լակերպով, մինչդեռ Զարայցին ո՛չ ա- ռաջինն է ո՛չ ալ վերջինը, հապա երկ- կոքին յոռի կոզմերէն խմորուած խառ- նածին խառնուրդ մը, ուր բնականէն աւելի ոչ անտաղ գիծ մը կը նշմարուի։

Ու այդ նկարագրի թերու- թիւնները յղկելու և բարելաւելու հա- մար թէ՛ եկեղեցին և թէ դպրոցը հաւասարապէս մեծ դեր մը ունին քանի որ առաջինը հոգեկան ու բարոյական, իսկ երկրորդը մտաւորական և քաղա- քակրթական տեսակէտներով երկու կարեւոր տարրեր են։

Տ. ՓԻՐԱՆԵԱՆ

ՍԱՐՐԱՖԻԹԵ

ԳԱԼԱԹԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

Էսկ. Ուսմ. ամէն ազգ. գաբ.	33—22
» » էն եր. քսէք	33—23
» » էն ալեղը	32—28
Բոս. ուլի չրմէնց ազգ. գաբ.	127 1/2
» » էն եր. քսէք	127—12 1/2
» » էն ալեղը	122—50

ՊԱՆԳԱ ԱԳՍԻՕՆԼԱՐԸ

Բէժի ազգանքը Օս. լիր.	—
Միկարէթ Ա.	0—90
» Բ.	—90
Թրամվայ	6—17
Ֆուխանա	1—55
Ոպլիկասիոն Թրամվայ	194—
Ասիւրանս	4—25
Գորբորասիոն	0—06
Գոմմէրսիալ	0—11.3
Բրէտի Ֆոնսիէ էժիբսիէն	265—
Լորիոմ	80—
Պանգ Նասիոնալ ոք Կրէգ	419—
Թրանսվաալ	145—
Բրեսիթըմ Թանվիլտիքը	496—
Անասոլը չրմ ազգանքը	12—15

ԱԳՔԷԼԷՐԻՆ ՖԻՇԱՔԸ

Օսմ. լիրասը 100 ղրուշ	ղ. բր.
Պէյոլ մէճիտիէ ֆորդը	108—04
Մէթալիք	105—
Ինկիլիզ ալթունը	119—05
Ֆրանսէզ ալթունը	87—30
Բոլ	90—
Գրէմից ալթունը	51—06
Գարպոն գամէտի	8—59

ԷՎՐՕՊԱ ՊՕՐՍԱՍԸ

Լօնտրա 5 փետրվար

Ինկ. էհամը Ինկ. լիրասը	93—25
Օսմ. » գաբանոը	30—12
» » Բ	32—63
» » Գ	60—25
Օսմանլը Պանգասը	14—12
Մըսըր Տայ. մութթահրէթ	107—50
Գուլկար իսթիգրազը	94—
Գամպիո Բարիզ 3 այ վասէ	25—36
Թրանսվալ	5—68
Շարթրէթ	3—37

Պէրլին 5 փետրվար

Բուսէլի չրմէնտֆ. (մարգ)	133—
Լօնտրա իւզերիէթ գամպիո	20—315

Բարիզ 5 փետրվար

Ֆրնս էահ. 3% ֆր.	100—02
Եէնի Օսմ. էահամը գաբանոը	30—45
Բուսէլի չրմէնտրիֆերի	129—25
Իթալիա էահամը	102—70
Բուիորիթէ Թիւրք	508—
Օսմանիյէ	—
Ֆուան Օթօման	482—
Սբանսել	90—
Թրանսվալ	144—50
Էժիբսիէն իւնիֆիէ	109—60
Զարթրէթ	88—50

—

Վիէննա 5 փետրվար

Լօնտրա իւզերիէթ գամպիո	240—
Բուսէլի չրմէնտֆերի ֆր.	122—20
Օսմանլը Բէժի ազգանքը	357—

ԳԱՄԳԻՕ

Լօնտրա	110—10
Բարիզ 3 այ վասէ	22—80
Ֆիորէն Մանասէյի	21 78

Տէր և Ցնորէն
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԿԱՆ